

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અમદાવાદ ખાતે ગુજરાતની ઉચ્ચ અદાલતમાં

લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં. ૧૩૯/૨૦૦૭

માં

વિશેષ દિવાનિ અરજી નં. ૯૨૪૭/૧૯૯૯

સાથે

લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં. ૧૨૯/૨૦૦૭

માં

વિશેષ દિવાનિ અરજી નં. ૯૨૪૭/૧૯૯૯

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તી શ્રી અનંત એસ. દવે

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તી શ્રી એ. વાય. કોઝ્જે

૧	શું સ્થાનિક અખબારોના પત્રકારોને મંજૂરી આપવામાં આવી શકે છે ચુકાદો જોવા માટે?	
૨	પત્રકારને સોંપવામાં આવે કે નહીં?	
૩	શું ન્યાયમૂર્તિ ખરી નકલ જોવા માંગે છે ચુકાદો ?	
૪	શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણના અર્થઘટન અંગે અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈ આદેશ અંગે કાયદાનો કોઈ મહત્વનો પ્રશ્ન સંકળાયેલો છે?	

=====

મધુબિંદુ જયશંકર વ્યાસ.....અપીલકર્તા(ઓ)

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય અને ૧.....પ્રતિવાદી

=====

દેખાવ:

[એલપીએ નં. ૧૩૯/૨૦૦૭]

શ્રી એન. ડી. નાણાવટી વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી વી. એચ. કાનરા સાથે,

અપીલકર્તા (ઓ) નંબર ૧ માટે એડવોકેટ

પ્રતિવાદી (ઓ) નંબર ૧ માટે શ્રીમતિ મનીષા શાહ સરકારની વિનંતી

[એલપીએ નં. ૧૨૯/૨૦૦૭]

શ્રી વિનોદ એમ. ગમારા સાથે શ્રી શાલિન મેહતા સેનિયર એડવોકેટ, અપીલકર્તા
નંબર ૧ માટે એડવોકેટ

પ્રતિવાદી (ઓ) નંબર ૧ માટે શ્રીમતિ મનીષા શાહ સરકારની વિનંતી

શ્રી પ્રદીપ જે. પટેલ પ્રતિવાદી (ઓ) નંબર ૨ માટે વકીલ

=====

કોરમ:માનનીય ન્યાયમૂર્તી શ્રી અનંત એસ. દવે

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તી શ્રી એ. વાય. કોજે

તારીખ:૧૧/૦૮/૨૦૧૭

સામાન્ય સિએવી ચુકાદો

(દ્વારા માનનીય ન્યાયમૂર્તી શ્રી એ. વાય. કોજે)

૧ અપીલકર્તાઓએ ૧૯૯૯ની સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલકેશન નં.૯૨૪૭ તરીકેની
રિટ પિટિશનમાં વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા પસાર કરાયેલા ૧૩.૧૦.૨૦૦૬ ના
ચુકાદા અને આદેશ સામે લેટર્સ પેટન્ટની કલમ ૧૫ હેઠળ આ અપીલ દાખલ કરી
છે.જમીનના માલિક અપીલકર્તાએ ૨૦૦૭ની લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં.૧૩૯ પસંદ

કરી છે, જ્યારે વિષય જમીનના ખરીદનાર અને ડેવલપર્સએ ૨૦૦૭ની લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં.૧૨૯ દાખલ કરી છે.

૨ ઉપરોક્ત રિટ પિટિશન ગુજરાત રાજ્ય દ્વારા અર્બન લેન્ડ સીલિંગ ટ્રિબ્યુનલ [ટૂંકમાં, 'ટ્રિબ્યુનલ'] દ્વારા ૨૨.૦૧.૧૯૯૯ પર પસાર કરાયેલા ચુકાદા અને આદેશને પડકારતી હતી, જેમાં સમીક્ષા અરજી નં.જામનગર/૩૧/૯૮ ને મંજૂરી આપવામાં આવી હતી. જેના દ્વારા તેના અગાઉના આદેશની સમીક્ષા કરવામાં આવી અને જાહેર કરવામાં આવ્યું કે મૂળ ઘોષણાકારની કોઈ પણ જમીન વધારાની ખાલી જમીન નહોતી અને શહેરી જમીન [ટોચમર્યાદા અને નિયમન] અધિનિયમ, ૧૯૭૬ [ટૂંકમાં, 'અધિનિયમ, ૧૯૭૬'] હેઠળની કાર્યવાહીને બંધ ગણવામાં આવી હતી.અન્ય બાબતોની સાથે, વધુ સુધારા દ્વારા એવી પ્રાર્થના કરવામાં આવી હતી કે મેસર્સ સાગર રાજ લેન્ડ ડેવલપર્સ સાથે કરાયેલ વેચાણ વ્યવહારો, જેને પાછળથી રિટ પિટિશનમાં પ્રતિવાદી નંબર ૨ તરીકે જોડવામાં આવ્યો હતો, તેને ૧૪.૦૫.૧૯૯૯ તારીખના નોંધાયેલા વેચાણ ખત દ્વારા ગેરકાયદેસર અને રદબાતલ જાહેર કરવામાં આવે.

૩ વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે શરૂઆતમાં નોંધ્યું હતું કે તે ટ્રિબ્યુનલ અને/અથવા શહેરી જમીન ટોચમર્યાદા વિભાગની કચેરી સાથે મળીને મૂળ જમીન માલિક દ્વારા

છેતરપિંડીનો એક અનોખો કેસ હતો કારણ કે સમીક્ષાની સત્તાઓનો ઉપયોગ ૧૧ વર્ષ પછી કરવામાં આવ્યો હતો જેમાં ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા ૧૯૮૪ની અપીલમાં સક્ષમ અધિકારી દ્વારા વધારાની જમીનની ઘોષણાને સમર્થન આપતા ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા પસાર કરાયેલા અગાઉના આદેશની સમીક્ષા કરવામાં આવી હતી, જોકે ટ્રિબ્યુનલના ૧૪.૦૫.૧૯૮૭ ના આદેશ સામે ૧૯૮૭ની વિશેષ નાગરિક અરજી નં.૫૨૩૮ આ અદાલત સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવી હતી જે ૧૯.૧૧.૧૯૮૭ ના આદેશ દ્વારા નકારી કાઢવામાં આવી હતી અને લેટર્સ પેટન્ટ પણ ૧૯૮૭ની સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં.૫૨૩૮ માં પસાર કરવામાં આવેલા ૧૯.૧૧.૧૯૮૭ તારીખના આદેશ સામે દાખલ કરવામાં આવેલી ૧૯૮૮ની અપીલ નં.૫૧૧ ને પણ નામંજૂર કરવામાં આવી હતી કારણ કે તે દ્વારા જાળવવા યોગ્ય નથી. ૦૭.૦૧.૧૯૯૧ તારીખનો ઓર્ડર.રેકૉર્ડની અનુપલબ્ધતાની ગેરહાજરીમાં અધિનિયમ, ૧૯૭૬ ની કલમ ૨૬ હેઠળ જારી કરાયેલ પ્રમાણપત્રની વાસ્તવિકતા પર શંકા કરવામાં આવી હતી.આમ, વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે શોધી કાઢ્યું હતું કે ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા તેના અગાઉના આદેશની સમીક્ષા કરવાના અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ ૧૧ વર્ષ પછી શ્રીમતીના કેસમાં ચુકાદાને લાગુ કરીને કરવામાં આવ્યો હતો. **મીરા ગુપ્તા વિ. પશ્ચિમ બંગાળ અને અન્ય. [એઆઈઆર ૧૯૯૨ એસસી ૧૫૬૭]** ખોટી ધારણા અને ભૂલભરેલી હતી, ખાસ કરીને જ્યારે ૨૯.૦૯.૧૯૮૮ પર પંચનામા દોરીને સત્તાધિકારી દ્વારા વિષયની વધારાની જમીનનો કબજો લેવામાં આવ્યો હતો.

૩.૧ વિદ્વાન ન્યાયાધીશે કાયદા પર રિટ પિટિશનનો વિરોધ કરતા ઉઠાવવામાં આવેલા વિવિધ મુદ્દાઓ તેમજ ગુજરાત રાજ્ય દ્વારા તેની પોતાની સત્તા વિરુદ્ધ રિટ પિટિશન દાખલ કરી શકાતી ન હતી તેવા તથ્યો પર વિચારણા કરી હતી, અધિનિયમ, ૧૯૭૬ એ ૩૧.૦૩.૧૯૯૯ પર રદ કરવામાં આવ્યો હતો અને તે પહેલાં ૨૨.૦૧.૧૯૯૯ ના આદેશ દ્વારા ૧૯૯૮ની સમીક્ષા અરજી નં.૩૧ ને મંજૂરી આપતી વખતે, કોઈ જમીન વધારાની રહી ન હતી અને અધિનિયમ, ૧૯૭૬ની કલમ ૨૬ હેઠળ પ્રમાણપત્ર પણ સત્તાધિકારી દ્વારા ૧૫.૦૩.૧૯૯૯ પર જારી કરવામાં આવ્યું હતું, જેમાં જાહેર કરવામાં આવ્યું હતું કે સરકાર જમીન ખરીદવા માટે ઈચ્છુક નથી જેને સક્ષમ સત્તાધિકારી દ્વારા વધારાની જાહેર કરવામાં આવી હતી અને ત્યારબાદ તે જમીન ખરીદવામાં આવી હતી. મેસર્સ સાગર રાજ લેન્ડ ડેવલપર પ્રાઇવેટ લિમિટેડ દ્વારા વિચારણા અને સ્ટેમ્પ ડ્યુટી ચૂકવ્યા પછી ૧૪.૦૫.૧૯૯૯ પર નોંધાયેલ વેચાણ ખત દ્વારા અને ત્યારબાદ જામનગર મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન દ્વારા યોજના તૈયાર કરવા માટે મંજૂરી આપવામાં આવી હતી, જેના પર ૧૫ દુકાનો, ૪૫ કચેરીઓ અને ૩૨ રહેણાંક એકમોનું રહેણાંક અને વ્યાપારી એકમો માટે બાંધકામ હાથ ધરવામાં આવ્યું હતું, જેના માટે બિલ્ડિંગ ઉપયોગની મંજૂરી પણ આપવામાં આવી હતી.

જ પક્ષકારો દ્વારા આંદોલન કરવા અને વધારાની જમીન વિશે તેમની ફરિયાદને પુનરાવર્તિત કરવા માટે લેવામાં આવેલા વિવિધ પગલાંને ધ્યાનમાં રાખીને, અમુક તથ્યોનો ઉલ્લેખ કરવો જરૂરી છે જેના પર મોટાભાગે કોઈ વિવાદ નથી અને જ્યાં સુધી તથ્યોની પૃષ્ઠભૂમિમાં લાગુ કાયદા વિશે ઉઠાવવામાં આવેલી દલીલ છે, ત્યાં સુધી અમે તેની સાથે પછીથી વ્યવહાર કરીશું.વર્તમાન અપીલ દાખલ કરવા તરફ દોરી જતી હકીકતો નીચે મુજબ છે:

જ.૧ અપીલકર્તાએ અધિનિયમ, ૧૯૭૬ની કલમ ૬ (૧) હેઠળ ૧૪.૦૮.૧૯૮૪ પર ફોર્મ નંબર ૧ જમા કરાવ્યું હતું અને નાયબ કલેક્ટર, ચુએલસી, એટલે કે સક્ષમ સત્તામંડળે અધિનિયમ, ૧૯૭૬ની કલમ ૮ (૪) હેઠળ ૧૨.૧૦.૧૯૮૪ તારીખનો આદેશ પસાર કરીને ૭૪૬.૧૪૭ ચોરસ મીટર વધારાની જમીન જાહેર કરી હતી અને સક્ષમ સત્તાધિકારી દ્વારા ૧૫.૧૦.૧૯૮૪ પર અંતિમ નિવેદન તૈયાર કરવામાં આવ્યું હતું અને તે ૧૭.૧૦.૧૯૮૪ પર અપીલકર્તાને આપવામાં આવ્યું હતું.

જ.૨ સક્ષમ સત્તામંડળે ૩૦.૧૦.૧૯૮૪ પર ૭૪૬.૧૪ ચોરસ મીટર વધારાની જમીન માટે અધિનિયમ, ૧૯૭૬ની કલમ ૧૦ (૧) હેઠળ જાહેરનામું બહાર પાડ્યું છે.સક્ષમ અધિકારી દ્વારા પસાર કરાયેલા ૧૨.૧૦.૧૯૮૪ તારીખના આદેશ સામે, અપીલકર્તાએ અધિનિયમ, ૧૯૭૬ની કલમ ૮ (૪) હેઠળ ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ

૧૯૮૪ની અપીલ નં.૧૬૪૭ દાખલ કરી હતી અને ૧૪.૦૫.૧૯૮૭ તારીખના આદેશ દ્વારા ટ્રિબ્યુનલે ઉપરોક્ત અપીલને નકારી કાઢી હતી.અપીલકર્તાએ ૧૪.૦૫.૧૯૮૭ ના આદેશથી વ્યથિત થઈને ૧૫.૦૮.૧૯૮૭ પર ૧૯૮૭ની વિશેષ નાગરિક અરજી નં.૫૨૩૮ પસંદ કરી હતી.ત્યારબાદ, સક્ષમ સત્તામંડળે અધિનિયમ, ૧૯૭૬ની કલમ ૧૦ (૩) હેઠળ ૧૭.૦૯.૧૯૮૭ પર જાહેરનામું બહાર પાડ્યું છે અને સરકારે અધિનિયમ, ૧૯૭૬ની કલમ ૧૦ (૫) હેઠળ ૧૫.૧૦.૧૯૮૭ પર અપીલકર્તાને જાહેરનામું/નોટિસ બહાર પાડી છે.

૪.૩ આ અદાલત [કોરમ:માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તી: ટ્રિબ્યુનલ અને સક્ષમ સત્તામંડળના તારીખના આદેશની પુષ્ટિ કરતા અપીલકર્તા દ્વારા દાખલ કરાયેલ ૧૯૮૭ની વિશેષ નાગરિક અરજી ૧૯.૧૧.૧૯૮૭ ના આદેશ દ્વારા [તેમના આધિપત્ય તરીકે] નકારી કાઢવામાં આવી હતી.વધારાની ખાલી જમીનનો કબજો લેવાના ૨૯.૦૯.૧૯૮૮ રોજકમ/પંચનામાને દોરવામાં આવ્યો હતો.આ હકીકત અપીલકર્તાઓ દ્વારા વિવાદિત છે.

૪.૪ અપીલકર્તાએ ૧૯૮૮ની લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં.૫૧૧ પસંદ કરી હતી. ૧૯૮૭ની સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં.૫૨૩૮ માં વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા પસાર કરાયેલ ૧૯.૧૧.૧૯૮૭ તારીખનો આદેશ અને આ કોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચે

૦૭.૦૧.૧૯૯૧ તારીખના આદેશ દ્વારા ઉપરોક્ત અપીલને નકારી કાઢી હતી અને જણાવ્યું હતું કે અપીલ જાળવવા યોગ્ય નથી.

૪.૫ ત્યારબાદ અપીલકર્તાએ મીરા ગુપ્તા [ઉપરોક્ત] ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણય અનુસાર ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ ૧૩.૧૧.૧૯૯૮ પર ૧૯૯૮ની સમીક્ષા અરજી નં.૩૧ દાખલ કરી હતી અને ટ્રિબ્યુનલે ૨૨.૦૧.૧૯૯૯ ના આદેશ દ્વારા ૧૯૯૮ની સમીક્ષા અરજી નં.૩૧ ને મંજૂરી આપી હતી. <આઈડી> પર મૂળ જમીન માલિક દ્વારા કલમ ૨૬ હેઠળ સંપૂર્ણ જમીન માટે પરવાનગી માંગવામાં આવી હતી અને સક્ષમ સત્તામંડળે ૧૫.૦૩.૧૯૯૯ ના આદેશ દ્વારા અધિનિયમ, ૧૯૭૬ની કલમ ૨૬ હેઠળ સમગ્ર જમીન વેચવાની મંજૂરી આપી હતી.

૪.૬ ૩૦.૦૩.૧૯૯૯ અર્બન લેન્ડ સીલિંગ એક્ટ ૨૬ કરવામાં આવ્યો અને તેના અનુસાર સક્ષમ અધિકારી અને ડેપ્યુટી કલેક્ટર યુએલસી, જામનગરએ ૩૦.૦૩.૧૯૯૯ પર નિવેદન પ્રકાશિત કર્યું છે જેમાં વિવાદિત મિલકત અધિનિયમ, ૧૯૭૬ હેઠળ સત્તાના કબજા હેઠળ દર્શાવવામાં આવી ન હતી. ૧૪.૦૫.૧૯૯૯ પર અપીલકર્તાએ પ્રતિવાદી નંબર ૨-સાગર રાજ લેન્ડ ડેવલપર્સ પ્રાઇવેટ લિમિટેડની તરફેણમાં સમગ્ર જમીનને માપવા માટે વેચાણ દસ્તાવેજ અમલમાં મૂક્યો.

જ.૭ રાજ્ય સરકારે ૧૯૯૮ની સમીક્ષા અરજી નં.૩૧ માં ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા પસાર કરાયેલા ૨૨.૦૧.૧૯૯૯ તારીખના આદેશને પડકારતી ૧૯૯૯ની વિશેષ નાગરિક અરજી નં.૯૨૪૭ દાખલ કરી છે.

જ.૮ દરમિયાન, ૦૩.૦૮.૧૯૯૯ પર મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશને જમીનને સબપ્લોટિંગ કરવાની મંજૂરી આપી છે. ૧૯૯૯ની વિશેષ નાગરિક અરજી નં.૯૨૪૭ માં, આ અદાલતના એકલ ન્યાયાધીશે ૨૫.૧૧.૧૯૯૯ તારીખના આદેશ દ્વારા નિયમ જારી કરતી વખતે ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા ૨૨.૦૧.૧૯૯૯ તારીખના આદેશ પર સ્ટે આપ્યો હતો અને અપીલકર્તાએ ૧૮.૧૨.૨૦૦૦ પર જવાબમાં સોગંદનામું દાખલ કર્યું હતું.

જ.૯ ૧૮.૦૮.૨૦૦૧ પર મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશને આ રીતે ખરીદેલી જમીન પર રહેણાંક અને વ્યાપારી એકમોના નિર્માણના સંદર્ભમાં વિકાસની મંજૂરી આપી અને વિકાસની પરવાનગીના આધારે, મેસર્સ સાગર રાજ ડેવલપર્સ પ્રાઇવેટ લિમિટેડે જમીન પર ૧૫ દુકાનો, ૪૫ કચેરીઓ અને ૩૨ રહેણાંક એકમોનું નિર્માણ કર્યું અને કુલ રૂ. ૨. ૪૦ કરોડ છે. ૨૦.૦૨.૨૦૦૩ પર પણ સક્ષમ અધિકારી દ્વારા બિલ્ડિંગ યુઝર પરમિશન આપવામાં આવી હતી. ત્યારબાદ મેસર્સ સાગર રાજ ડેવલપર્સ પ્રા. લિમિટેડે કુલ ૯૨ એકમોમાંથી ૮૮ એકમો નોંધાયેલા વેચાણ કાર્યોનો અમલ કરીને વિવિધ વ્યક્તિઓને વેચી દીધા હતા.

જ.૧૦ ગુજરાત રાજ્યએ ૧૯૯૯ની વિશેષ નાગરિક અરજીમાં છ વર્ષના વિલંબ પછી જમીનના ખરીદનારને પક્ષકાર તરીકે જોડવાની વિનંતી સાથે ૨૦૦૫ની નાગરિક અરજી નં.૯૮૦૮ ને પ્રાધાન્ય આપ્યું હતું અને મેસર્સ સાગર રાજ લેન્ડ ડેવલપર્સ પ્રાઇવેટ લિમિટેડે ૧૮.૧૦.૨૦૦૫ પર જવાબ સોગંદનામું દાખલ કર્યું હતું અને આખરે ૨૦૦૫ની નાગરિક અરજી ૧૯.૧૦.૨૦૦૫ ના આદેશ દ્વારા મંજૂરી આપવામાં આવી હતી અને ગુજરાત રાજ્યએ ઉપરોક્ત અરજીમાં જવાબમાં વધુ સોગંદનામું દાખલ કર્યું હતું.

જ.૧૧ ૨૪.૧૦.૨૦૦૫ પર સુધારાના જવાબમાં વધુ સોગંદનામા પર અપીલકર્તા દ્વારા અરજી દાખલ કરવામાં આવી હતી જેમાં અપીલકર્તાએ ખાસ કરીને કાયદા અનુસાર વાસ્તવિક ભૌતિક કબજો ન લેવા અંગે દલીલ કરી છે અને મેસર્સ સાગર રાજ લેન્ડ ડેવલપર્સે ૧૯૯૯ની સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં.૯૨૪૭ માં જવાબમાં સોગંદનામું દાખલ કર્યું હતું.

જ.૧૨ અપીલકર્તા અને મેસર્સ સાગર રાજ લેન્ડ ડેવલપર્સ પ્રા. લિમિટેડે ૨૦૦૫ની સિવિલ એપ્લિકેશન નં.૧ ૯૮૦૮ માં આ અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલા પક્ષકાર પ્રતિવાદી સાથે જોડાવાના ૧૯.૧૦.૨૦૦૫ ના આદેશ સામે ૨૦૦૫ની લેટર્સ પેટન્ટ

અપીલ નં.૧૪૫૫ અને ૧૪૫૬ને પ્રાધાન્ય આપ્યું હતું અને આ અદાલત દ્વારા ૨૮.૧૦.૨૦૦૫ ના આદેશ દ્વારા બંને અપીલ ફગાવી દેવામાં આવી હતી.

૪.૧૩ ૨૮.૧૧.૨૦૦૫ પર અપીલકર્તા દ્વારા ૧૯૯૯ની વિશેષ નાગરિક અરજી નં.૯૨૪૭ માં જવાબમાં વધુ સોગંદનામું દાખલ કરવામાં આવ્યું હતું જેમાં અપીલકર્તા દ્વારા વાસ્તવિક ભૌતિક કબજા અંગે ચોક્કસ દલીલ કરવામાં આવી છે અને મેસર્સ સાગર રાજ લેન્ડ ડેવલપર્સ પ્રાઇવેટ લિમિટેડે જવાબમાં વધુ સોગંદનામું દાખલ કર્યું હતું અને રેકૉર્ડ પર સામગ્રી તથ્યો અને દસ્તાવેજોને રેકૉર્ડ પર લાવ્યા હતા અને ૨૦.૦૬.૨૦૦૬ પર અપીલકર્તા અને મેસર્સ સાગર રાજ લેન્ડ ડેવલપર્સ પ્રાઇવેટ લિમિટેડે લેખિત રજૂઆતો દાખલ કરી હતી અને ગુજરાત રાજ્યએ પણ ૧૯૯૯ની વિશેષ નાગરિક અરજી નં.૯૨૪૭ માં ૧૦.૦૭.૨૦૦૬ પર લેખિત રજૂઆતો દાખલ કરી હતી.

૪.૧૪ આ અદાલતના વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે ગુજરાત રાજ્ય દ્વારા દાખલ કરાયેલ ૧૯૯૯ની વિશેષ નાગરિક અરજી ૧૩.૧૦.૨૦૦૬ ને મંજૂરી આપી હતી.અપીલકર્તા અને મેસર્સ સાગર રાજ લેન્ડ ડેવલપર્સ પ્રાઇવેટ લિમિટેડે અનુક્રમે ૨૦૦૭ની લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં.૧૩૯ અને ૧૨૯ પસંદ કરી છે.

જ.૧૫ અપીલકર્તાએ ૧૨.૦૮.૨૦૦૭ પર અધિનિયમ, ૧૯૭૬ની કલમ ૨૬ હેઠળ પરવાનગીના દસ્તાવેજો રજૂ કરવા માટે ૨૦૦૭ના લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં.૧૩૯ માં વધુ સોગંદનામું દાખલ કર્યું છે અને ૨૯.૧૧.૨૦૦૭ પર આ અદાલતે ૨૦૦૭ના લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં.૧૩૯ માં વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશના વિવાદિત આદેશના અમલ પર સ્ટે આપ્યો છે.૨૮.૦૧.૨૦૧૪ પર અપીલકર્તા દ્વારા ૨૦૦૭ના લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં.૧૩૯ માં વધુ સોગંદનામું દાખલ કરવામાં આવ્યું હતું, જે દર્શાવે છે કે વિવાદિત મિલકતમાં તૃતીય પક્ષના અધિકારો બનાવવામાં આવ્યા છે.૨૬.૦૨.૨૦૧૪ પર અપીલકર્તાએ ૨૦૦૭ના લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં.૧૩૯ માં વધુ સોગંદનામું દાખલ કર્યું હતું, જેમાં રેકૉર્ડ પર સામગ્રી દસ્તાવેજો રજૂ કરવા માટે અને ૧૨.૦૩.૨૦૧૪ પર વધુ એક સોગંદનામું દાખલ કરવામાં આવ્યું હતું, જે દર્શાવે છે કે કોર્પોરેશને કાયદાની યોગ્ય પ્રક્રિયાનું પાલન કર્યા પછી મંજૂરી આપી છે.

જ.૧૬ જો કે તે સીધો મુદ્દો નથી, પરંતુ અધિનિયમ, ૧૯૭૬ની કલમ ૨૧ હેઠળ જમીન માલિક દ્વારા પસંદ કરવામાં આવેલી અરજી વિશેની કેટલીક વધુ હકીકતો નીચે મુજબ છે:

અધિનિયમ, ૧૯૭૬ની કલમ ૨૧ હેઠળ તે અરજીને જમીનના માલિકે ૧૭.૧૨.૧૯૮૭ પર મુક્તિ માટે પસંદ કરી હતી, જે ૨૧.૦૪.૧૯૮૮ પર નકારી

કાઢવામાં આવી હતી. જેની સામે, અધિનિયમ, ૧૯૭૬ની કલમ ૧૩ની જોગવાઈઓ હેઠળ ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ ૧૯૮૮ની અપીલ નં. ૧૧ દાખલ કરવામાં આવી હતી, જેમાં શરૂઆતમાં સ્ટે આપવામાં આવ્યો હતો, પરંતુ અંતે ૦૨.૦૮.૧૯૮૮ પર તેને નકારી કાઢવામાં આવી હતી. ૧૯૮૮ની તે વિશેષ નાગરિક અરજી નં. ૬૮૬૦ ને આ અદાલત સમક્ષ સક્ષમ અધિકારી તેમજ ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા ૨૮.૦૯.૧૯૮૮ પર પસાર કરાયેલા ઉપરોક્ત આદેશો સામે રજૂ કરવામાં આવી હતી. વિષયની જમીનનો કબજો લેવાનો તે પંચનામા પર દોરવામાં આવ્યો હતો. ૨૯.૦૯.૧૯૮૮ રેકૉર્ડ પરથી એવું લાગે છે કે શરૂઆતમાં ૧૯૮૮ની સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૬૮૬૦ માં ૧૩.૧૦.૧૯૮૮ પર, તેને ૨૪.૧૦.૧૯૮૮ પર પરત કરી શકાય તેવો નિયમ જારી કરવામાં આવ્યો હતો અને વચગાળાની રાહતની નોટિસ પણ તે જ દિવસે પરત કરી શકાય તેવી બનાવવામાં આવી હતી. પક્ષકારોને સાંભળ્યા પછી, ૦૮.૧૨.૧૯૯૦ પર આ અદાલતે માત્ર કબજા અંગે વચગાળાની રાહત આપી હતી. છેવટે, ઉપરોક્ત રિટ પિટિશન ૧૯.૧૦.૨૦૦૫ પર રદ કરવામાં આવી હતી.

૫ અપીલકર્તા વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી શાલિન મહેતા દલીલ કરશે કે આ અદાલત દ્વારા નક્કી કરવામાં આવનારી આ અપીલમાં મુખ્ય મુદ્દાઓમાંથી એક એ વિષય જમીનનો કબજો છે જે અપીલકર્તા અનુસાર અપીલકર્તા પાસે જ રહી હતી અને કાયદાની યોગ્ય પ્રક્રિયાને અનુસરીને અને ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય

વિરુદ્ધ હરિ રામ [૨૦૧૩ (૪) એસસીસી ૨૮૦] ના કેસમાં નિર્ણયની વિરુદ્ધમાં લેવામાં આવી ન હતી.તે ભારપૂર્વક રજૂ કરવામાં આવે છે કે ૨૯.૦૯.૧૯૮૮ પર વધારાની ખાલી જમીનનો કબજો લેવાનો કહેવાતો 'રોજકમ/પંચનામા' માત્ર કાગળનો કબજો હતો અને કોઈ પણ સમયે વિષય જમીનના ધારક/માલિકને જાણ કરવામાં આવી ન હતી અને પંચનામા એકપક્ષીય રીતે દોરવામાં આવ્યો હતો અને જ્યારે આવી કવાયત હાથ ધરવામાં આવી ત્યારે અપીલકર્તા કે કોઈ પ્રતિનિધિ હાજર ન હતા.તેમની રજૂઆતોના સમર્થનમાં, વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે હરિ રામ [સુપ્રા] ના કેસમાં નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો હતો.વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે આપણને એવા નિર્ણયમાંથી પસાર કર્યા છે જેમાં અધિનિયમ, ૧૯૭૬ની કલમ ૧૦ અને નિરસન અધિનિયમ, ૧૯૯૯ની જોગવાઈઓ અને તેની અસરો પર વિસ્તૃત ચર્ચા કરવામાં આવી હતી અને 'વેસ્ટ' શબ્દ અને તેના શબ્દકોશનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો, જેનો અર્થ તેમજ કલમ ૧૦ની પેટા કલમ (૩) માત્ર કાયદેસરનો કબજો લે છે અને વાસ્તવિક કબજો નથી અને તેથી, જો જમીન માલિક કલમ ૧૦ની પેટા કલમ (૩) હેઠળ સ્વેચ્છાએ કબજો સોંપતો નથી અથવા નોટિસ આપ્યા પછી કબજો સોંપતો નથી, તો એવું ન કહી શકાય કે રાજ્ય સરકારે કબજો લીધો છે. ખાલી જમીન.વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલના જણાવ્યા અનુસાર, ૧૯૯૯ ના નિરસન અધિનિયમ ૧૫ ની કલમ ૩ અને ૧૯૭૬ ના અધિનિયમ ૩૩ ની કલમ ૧૦ ની પેટા કલમ (૩) ની અસરથી પણ, અધિનિયમ, ૧૯૭૬ ની કલમ ૧૦ ની પેટા કલમ (૩) હેઠળ માત્ર જમીનને

સોંપવાથી રાજ્ય સરકારને ખાલી જમીનનો વાસ્તવિક કબજો મેળવવાનો કોઈ અધિકાર આપવામાં આવશે નહીં, સિવાય કે ખાલી જમીનનું સ્વૈચ્છિક સમર્પણ અથવા સમર્પણ અને કલમ ૧૦ ની પેટા કલમ (૫) હેઠળ શાંતિપૂર્ણ કબજો પહોંચાડવો અથવા કલમ ૧૦ ની પેટા કલમ (૬) હેઠળ બળજબરીથી બેદખલ કરવામાં આવે.તેથી, વિષયની જમીનના કબજાના પાસા પર અને આ કેસના તથ્યો અને સંજોગોમાં, સરકાર અને તેના સત્તાવાળાઓ ટોચમર્યાદાની મર્યાદાથી વધુ ખાલી જમીનનો કબજો મેળવવામાં નિષ્ફળ ગયા છે અને તારીખનો પંચનામા (આઈડી-૧) એ માત્ર એક આંખ આડા કાન છે જેમાં જમીન ધારકની વિગતો સહિત જમીનનું યોગ્ય વર્ણનનો અભાવ છે, જેમાં કોઈ પણ પૂર્વ સૂચના અથવા સૂચના વિના અને તેથી, મુદ્દો ઉપરોક્ત નિર્ણય દ્વારા સંપૂર્ણપણે આવરી લેવામાં આવ્યો છે અને અપીલ બરતરફ થવાને પાત્ર છે.

૫.૧ જો કે, અપીલકર્તાના વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે અધિનિયમ, ૧૯૭૬ની કલમ ૪૫ હેઠળ ટ્રિબ્યુનલના અધિકારક્ષેત્ર અને સત્તાઓનો ઉપયોગ કાયદાના ચાર ખૂણાઓ સુધી મર્યાદિત રાખવાની રજૂઆત કરી હતી, વૈકલ્પિક રીતે, જો ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા અધિકારક્ષેત્ર અને સત્તાઓનો ઉપયોગ, બંને, જોગવાઈઓના સાદા વાંચન પર સખત રીતે ટકાઉ ન હોઈ શકે, પરંતુ રેકૉર્ડ પર ઉભરી રહેલા તથ્યો દર્શાવે છે કે વિષય જમીનનો કબજો જમીનના માલિક પાસે અને પછીથી મેસર્સ સાગર રાજ લેન્ડ

ડેવલપર્સ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ પાસે રહ્યો હતો, જેની તરફેણમાં વેચાણ દસ્તાવેજ રદબાતલ અધિનિયમ પછી તરત જ ૧૪.૦૫.૧૯૯૯ પર ચલાવવામાં આવ્યો હતો. જેના માટે સમગ્ર જમીન માટે કલમ ૨૬ હેઠળ પરવાનગી પણ આપવામાં આવી છે. મૂળ જમીન માલિક દ્વારા માંગવામાં આવેલા ૨૮૦૫.૫૮ ચોરસ મીટરને ૧૫.૦૩.૧૯૯૯ પર મંજૂર કરવામાં આવ્યા હતા.તેથી, જ્યારે કોઈ પણ મંચ સમક્ષ વિષય જમીનના સંબંધમાં કોઈ કાર્યવાહી બાકી ન હતી અને રિપીલ એક્ટ, ૧૯૯૯ અમલમાં આવ્યો.

૬ હરિ રામ [ઉપરોક્ત] જે પક્ષો પર આધાર રાખે છે અથવા તેનું પાલન કરે છે તેમના વિદ્વાન સલાહકારો દ્વારા નીચેના નિર્ણયો પર આધાર રાખવામાં આવે છે:

[૧] ગજાનન કમલ્યા પાટીલ વિ. અધિક કલેક્ટર અને કોમ્પ.સત્તા [એઆઈઆર ૨૦૧૪ એસસીએ ૧૮૪૩].

[૨] આસામ રાજ્ય વિ. ભાસ્કર જ્યોતિ શર્મા અને અન્ય. [૨૦૧૪ (૧૩) સ્કેલ ૨૯૫].

[૩] એલ. આર. એસ. દ્વારા વિપિનચંદ્ર વાદિલાલ બવિશી [ડી] અને એન. આર. વિ.ગુજરાત રાજ્ય અને અન્ય. [૨૦૧૬ (૧) સ્કેલ ૬૨૦]

[૪] માવજીભાઈ પરબતભાઈ ત્રપાસિયા વિરુદ્ધ ગુજરાત રાજ્યના કેસમાં ૧૯૯૫ની લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં.૪૯૮ અને ૬૯૯. એ ૦૪.૧૦.૨૦૦૧ પર નિર્ણય લીધો હતો.

૭. શ્રી એન. ડી. નાણાવટી, અપીલકર્તાઓમાંથી એક વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે હાલની બે અપીલમાં, આ અદાલત દ્વારા મુદ્દાને સંબોધવાની જરૂર છે તે વિષય જમીનના વાસ્તવિક વાસ્તવિક ભૌતિક કબજા વિશે છે અને શું તે સત્તાધિકારી દ્વારા લેવામાં આવે છે કે કેમ તે કાયદા હેઠળ જરૂરી પ્રક્રિયાને અનુસરીને અને હરિ રામ [ઉપરોક્ત] ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા રજૂ કરાયેલા અર્થઘટન મુજબ, જેમાં નિરસન અધિનિયમ, ૧૯૯૯ ની અસર અને પરિણામનો સમાવેશ થાય છે.વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે વિદ્વાન ન્યાયાધીશે અધિનિયમ, ૧૯૭૬ની કલમ ૨૬ હેઠળ આપવામાં આવેલી પરવાનગીના સંદર્ભમાં રેકૉર્ડની અનુપલબ્ધતાને ધ્યાનમાં રાખીને પ્રતિકૂળ નિષ્કર્ષ કાઢીને કાયદામાં ભૂલ કરી છે અને હવે તે જ રેકૉર્ડ ઉપલબ્ધ છે જે દર્શાવે છે કે પ્રમાણપત્ર આપતી વખતે, સંબંધિત સત્તામંડળે સ્પષ્ટ શબ્દોમાં પ્રશ્નમાં જમીન

ખરીદવાની કોઈ ઇચ્છા દર્શાવી ન હતી, અને તેથી, વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા આપવામાં આવેલા નિર્ણયને આ અદાલત દ્વારા હરિ રામ [ઉપરોક્ત] ના કેસમાં નિર્ધારિત કાયદાને વ્યાપકપણે લાગુ કરીને રદ કરવા પાત્ર છે. વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે કલમ ૧૦ (૩), ૧૦ (૫) હેઠળ નોટિસ જારી કરવાની વિવિધ તારીખોનો ઉલ્લેખ કર્યો હતો અને કલમ ૧ પર કથિત કબજો મેળવ્યો હતો અને પંચનામા દોરવામાં ખામી હતી જેના માટે જમીન ધારકોને કોઈ નોટિસ જારી કરવામાં આવી ન હતી અને રજૂઆત કરી હતી કે તે મુજબ આક્ષેપ કરાયેલ આદેશ રદ કરવા અને રદ કરવા પાત્ર છે.

૭.૧ શ્રી નાણાવટી, વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ રજૂ કરે છે કે એકવાર ૧૯૯૮ની સમીક્ષા અરજી નં.૩૧ ને ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા તારીખ ૨૨.૦૧.૧૯૯૯ ના આદેશ દ્વારા મંજૂરી આપવામાં આવી હતી અને અધિનિયમ, ૧૯૭૬ની કલમ ૨૬ હેઠળ ૧૫.૦૩.૧૯૯૯ પર જમીનના સમગ્ર ભાગ માટે મંજૂરી આપવામાં આવી હતી કારણ કે સરકાર ન હતી. જમીન ખરીદવા તરફ વળેલું અને રદબાતલ અધિનિયમ, ૧૯૭૬ ડબલ્યુ. ઇ. એફ. ૩૧.૦૩.૧૯૯૯ ની જોગવાઈ પર, જમીન ધારક દ્વારા નોંધાયેલ વેચાણ ખત તારીખ ૧૪.૦૫.૧૯૯૯ દ્વારા દાખલ કરાયેલ વેચાણ વ્યવહારો કાયદેસર રીતે સ્વીકાર્ય હતા કારણ કે સત્તામંડળના રેકૉર્ડમાં કોઈ વધારાની ખાલી જમીન રહી ન હતી. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે સત્તાવાળાઓ દ્વારા

તૈયાર કરવામાં આવેલા નિવેદનમાં પણ જમીનના માલિક પાસે કોઈ વધારાની ખાલી જમીન હોવાનો સર્વે નંબર દર્શાવવામાં આવ્યો ન હતો. રદબાતલ કાયદો અમલમાં આવ્યા પછી ટ્રિબ્યુનલના તારીખ ૨૨.૦૧.૧૯૯૯ ના સમીક્ષા આદેશને પડકારતી ગુજરાત રાજ્ય દ્વારા ૨૩.૦૭.૧૯૯૯ પર દાખલ કરવામાં આવેલી ૧૯૯૯ની વિશેષ નાગરિક અરજી નં. ૯૨૪૭ નું કોઈ પરિણામ નથી.

૭.૨ એવું પણ રજૂ કરવામાં આવે છે કે વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશ દ્વારા હકીકતો અને કાયદાની લાગુ થવાના અમુક તારણો ફક્ત દાખલ કરવામાં આવેલી લેખિત રજૂઆતો પર આધારિત છે, જેના માટે દલીલોમાં કોઈ દલીલ કરવામાં આવી ન હતી અને ન તો વિદ્વાન સહાયક સરકારી વકીલ દ્વારા દલીલ કરવામાં આવી હતી અથવા રજૂ કરવામાં આવી હતી. આમ, આ વિષયની જમીનનો કબજો મેળવવાનો મુદ્દો જ જમીન ધારક/માલિક પાસે જ રહ્યો હતો અને હરિ રામ [ઉપરોક્ત] અને અન્ય નિર્ણયોને ધ્યાનમાં રાખીને અધિનિયમ, ૧૯૭૬ની કલમ ૧૦ (૬) નો આશરો લઈને કોઈ બળજબરીથી કબજો મેળવવાની ગેરહાજરીમાં, વિવાદિત આદેશને રદ કરીને અલગ રાખવો જરૂરી છે.

૮. પ્રતિવાદી-ગુજરાત રાજ્ય અને અર્બન લેન્ડ સીલિંગ ઓથોરિટી વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન સરકારી વકીલ સુશ્રી મનીષા શાહે આ બંને અપીલમાં પ્રતિવાદીઓની

વિનંતીનો ઉગ્ર વિરોધ કર્યો છે અને રજૂઆત કરી છે કે ન્યાયિક શિસ્તના તમામ ધોરણોને અવગણીને અને સક્ષમ અધિકારી દ્વારા પસાર કરાયેલા ૧૨.૧૦.૧૯૮૪ ના આદેશને પડકારવામાં આવ્યો હોવા છતાં, જામનગર દ્વારા ૭૪૬.૧૪ ચોરસ મીટરની જમીનને વધારાની જાહેર કરવામાં આવી હતી અને ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ ૧૯૮૪ની વધુ અપીલ નં.૧૬૪૭ પણ સક્ષમ અધિકારી દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશની પુષ્ટિ કરતા ૧૪.૦૫.૧૯૮૭ પર અને વિશેષ નાગરિક અરજી નં.૫૨૩૮ પર પણ ફગાવી દેવામાં આવી હતી. બંને આદેશો સામે દાખલ કરાયેલ ૧૯૮૭નો આદેશ ૧૯.૧૧.૧૯૮૭ પર નકારી કાઢવામાં આવ્યો હતો અને ત્યારબાદ વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશના આદેશ સામે પસંદ કરાયેલી ૧૯૮૮ની લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં.૫૧૧ પણ ૦૭.૦૧.૧૯૯૧ પર બરતરફ કરવામાં આવી હતી, જેમાં ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા ૧૯૮૮ની સમીક્ષા અરજી નં.૩૧ ને મંજૂરી આપવામાં આવી હતી.વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશના ૧૧ વર્ષના સમયગાળા પછી અને મીરા ગુપ્તા [ઉપરોક્ત] ના કેસમાં નિર્ધારિત કાયદાની ઘોષણાને ધ્યાનમાં લીધા વિના લેટર્સ પેટન્ટ અપીલમાં પસાર થયેલા આદેશના ૮ વર્ષ પછી, ટ્રિબ્યુનલ પાસે સમીક્ષા કરવાની કોઈ સત્તાના અભાવમાં અધિકારક્ષેત્રનો અભાવ હતો અને અધિનિયમ, ૧૯૭૬ની કલમ ૪૫ ફક્ત અધિનિયમ, ૧૯૭૬ હેઠળ અધિકારી અથવા સત્તાધિકારી દ્વારા પસાર કરાયેલા કોઈપણ ક્રમમાં કરવામાં આવેલી કારકુની અથવા અંકગણિત ભૂલોને સુધારવાની જોગવાઈ કરે છે અથવા તેમાં કોઈ આકસ્મિક

સ્વિલપ અથવા ચૂકથી ઉદ્ભવેલી ભૂલોને ફક્ત નીચેની પ્રક્રિયા દ્વારા સુધારી શકાય છે.ઉપરોક્ત સંજોગોમાંથી કોઈ પણ અસ્તિત્વમાં નહોતું અને ૨૨.૦૧.૧૯૯૯ પર આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો જેમાં સમીક્ષા અરજીને મંજૂરી આપવામાં આવી હતી અને જાહેર કરવામાં આવ્યું હતું કે જમીનના માલિકના કબજામાં કોઈ ખાલી વધારાની જમીન ઉપલબ્ધ નથી.ઉપરોક્ત આદેશ માત્ર અધિકારક્ષેત્ર વગરનો જ નથી, પરંતુ અગાઉના તબક્કાની મુકદ્દમાની પણ સંપૂર્ણ અવગણના છે, જેણે આ અદાલત સુધી અંતિમતા પ્રાપ્ત કરી હતી અને તેથી, ઉપરોક્ત બે આધારો એટલે કે, ૧૧ વર્ષ પછી મોડેથી દાખલ કરવામાં આવેલી સમીક્ષાની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરવા માટે ટ્રિબ્યુનલ તરફથી અધિકારક્ષેત્રનો અભાવ, અને આ અદાલત સુધી અંતિમતા પ્રાપ્ત કરતી કાર્યવાહી જેમાં અપીલકર્તા/જમીન માલિક યોગ્યતા પર આ અદાલતમાં હારી ગયા હતા, જેમાં વિષય જમીનના કબજા વિશેના મુદ્દાને પણ ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યો હતો અને રિટ અરજી અને લેટર પેટન્ટ અપીલ બંનેને નકારી કાઢવામાં આવી હતી.

૮.૧ વિદ્વાન સરકારી વકીલના જણાવ્યા અનુસાર, જમીનના કબજાનો મુદ્દો હરિ રામ [ઉપરોક્ત] ના કિસ્સામાં નિર્ધારિત કાયદાનો ઉલ્લેખ કરીને અથવા તેના પર આધાર રાખીને અને વૈકલ્પિક રીતે તેમાં નિર્ધારિત કાયદાનો પણ ઉલ્લેખ કરીને ફરી

ખોલી શકાતો નથી. હરિ રામ [ઉપરોક્ત] નો કેસ જો સ્પષ્ટ રીતે સમજી લેવામાં આવે તો તે વર્તમાન કેસની હકીકતોમાં લાગુ થશે નહીં.

૮.૨ લર્નડ ગવર્નમેન્ટ પ્લીડરે આપણને અધિનિયમ, ૧૯૭૬ની કલમ ૨માં સમાવિષ્ટ વ્યાખ્યાઓ, ખાસ કરીને કલમ ૨ [એ] 'નિયુક્ત દિવસ', [સી] 'ટોચમર્યાદા', [ઓ] 'શહેરી જમીન' અને [ક્યૂ] 'ખાલી જમીન', અને કલમ ૩ અને ૪ અનુક્રમે ટોચમર્યાદા અને ટોચમર્યાદા કરતાં વધુ ખાલી જમીન રાખવા માટે હકદાર ન હોય તેવી વ્યક્તિઓ વિશે અને કલમ ૫ની ખાલી જમીનના હસ્તાંતરણને લગતી ભાષા પર ભાર મૂક્યો છે અને કલમ ૨૬ની બાજુમાં ખાલી જમીનના સ્થાનાંતરણ પહેલાં નોટિસ આપવા વિશે ભાર મૂક્યો છે, જે વ્યક્તિ દ્વારા ટોચમર્યાદાની મર્યાદામાં ખાલી જમીનના સ્થાનાંતરણને પણ પ્રતિબંધિત કરે છે. સક્ષમ અધિકારીને ઇચ્છિત હસ્તાંતરણની લેખિત સૂચના આપ્યા વિના વેચાણ, ગીરો અથવા ભેટ, લીઝ અથવા અન્ય રીતે આવી જમીન ધરાવવી.લર્નડ ગવર્નમેન્ટ પ્લીડરે અધિનિયમ, ૧૯૭૬ હેઠળ સત્તાવાળાઓ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલા વિવિધ સોગંદનામાઓનો વ્યાપકપણે ઉલ્લેખ કર્યો છે, જેમાં ગુજરાત રાજ્યના સચિવ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલા સોગંદનામાનો સમાવેશ થાય છે અને રજૂઆત કરી છે કે વધારાની જાહેર કરાયેલી જમીનનો કબજો, કાયદા અનુસાર પ્રક્રિયા અનુસરીને ૨૯.૦૯.૧૯૮૮ પર પંચોની હાજરીમાં સક્ષમ અધિકારીના અધિકૃત પ્રતિનિધિ દ્વારા

લેવામાં આવ્યો હતો, જેમાં ૩૦.૧૦.૧૯૮૪ પર કલમ ૧૦ (૧) હેઠળ, ૧૭.૦૯.૧૯૮૭ પર કલમ ૧૦ (૩) હેઠળ, ૧૫.૧૦.૧૯૮૭ પર અધિનિયમ, ૧૯૭૬ની કલમ ૧૦ (૫) હેઠળ સૂચના સામેલ હતી. જમીનના માલિકને પણ નોટિસ આપવામાં આવી હતી જેમાં જમીનના માલિકને ૩૦ દિવસની અંદર જમીનનો કબજો સોંપવા માટે કહેવામાં આવ્યું હતું, નહીં તો કઈ જમીનનો કબજો લેવામાં આવશે અને અગાઉ રજૂ કરાયેલી કાર્યવાહીને ઉચ્ચ અદાલતમાં અંતિમ સ્વરૂપ આપવામાં આવ્યું હતું.

૮.૩ અધિનિયમ, ૧૯૭૬ની કલમ ૨૬ હેઠળ જારી કરાયેલ પ્રમાણપત્રના સંદર્ભમાં, વિષયની જમીન ન ખરીદવાના તેના ઇરાદાના સત્તાધિકારી દ્વારા જારી કરાયેલ પ્રમાણપત્ર ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશ દ્વારા સમીક્ષા અરજીને મંજૂરી આપવા પર આધારિત હતું અને તેથી, જો આવા પ્રમાણપત્ર આદેશના પરિણામે જારી કરવામાં આવે તો પણ, જેને અધિનિયમ, ૧૯૭૬ની કલમ ૪૫ હેઠળ ટ્રિબ્યુનલના અધિકારક્ષેત્રની ગેરહાજરીમાં શૂન્ય અને શૂન્ય તરીકે ગણી શકાય અને તે અસંગત છે. આદેશના પ્રતિકૂળ પરિણામો અને આડઅસરોને દૂર કરવા માટે, ગુજરાત રાજ્ય દ્વારા રિટ પિટિશન દાખલ કરીને ટ્રિબ્યુનલના સમીક્ષા આદેશને પડકારવા માટે લેવામાં આવેલો નિર્ણય માત્ર સક્ષમ અધિકારી અને ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા પસાર કરાયેલા અગાઉના આદેશોને પુનઃસ્થાપિત કરવા માટે જ નહોતો, પરંતુ રિટ

કોર્ટના ચુકાદાઓ અને આદેશોની ગરિમા, શિષ્ટાચાર અને અધિકારને જાળવી રાખવા માટે પણ હતો, જેને અંતિમતા પ્રાપ્ત થઈ હતી.ગુજરાત રાજ્ય દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી રિટ પિટિશનને મંજૂરી આપતી વખતે અપીલકર્તાઓની કાર્યપદ્ધતિની સ્પષ્ટ નોંધ લેવામાં આવી હતી, જે હકીકતો તેમજ કાયદાની યોગ્ય કદરના આધારે છે, જેના માટે કારણો સોંપવામાં આવ્યા છે અને પક્ષકારોને યોગ્ય તકો આપીને તારણો કાઢવામાં આવે છે, જેને આ અપીલમાં કોઈ હસ્તક્ષેપની જરૂર નથી.

૮.૪ લર્નડ ગવર્નમેન્ટ પ્લીડરે હરિ રામ [સુપ્રા] ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા નિર્ધારિત ગુણોત્તર પર તેમના વલણના સમર્થનમાં વર્તમાન કેસની નીચેની રજૂઆતો અને વિશિષ્ટ તથ્યો કર્યા છે, જે વર્તમાન કેસની હકીકતોમાં લાગુ નથી.

૮.૫ વિદ્વાન સરકારી વકીલના જણાવ્યા અનુસાર, હરિરામ [ઉપરોક્ત] ને ચુકાદાના પરિચ્છેદ ૩ અને ૪ માં ઉલ્લેખિત વિચિત્ર તથ્યોની પૃષ્ઠભૂમિમાં ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યા હતા અને નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હતો, જેમાં અધિનિયમ, ૧૯૭૬ ની કલમ ૧૦ (૧) હેઠળ જાહેરનામું ૧૨.૦૬.૧૯૮૨ પર બહાર પાડવામાં આવ્યું હતું અને તે જ દિવસે સરકારી રાજપત્રમાં પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યું હતું.તે જ તારીખે ૦૧.૨૨.૧૯૮૭ ની કલમ ૧૦ (૩) હેઠળ એક જાહેરનામું પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યું

હતું જેમાં જણાવવામાં આવ્યું હતું કે પ્રશ્નમાં જમીન ૧૨.૦૬.૧૯૮૨ થી અમલમાં આવી હોવાનું માનવામાં આવશે, જે તમામ બોજોથી મુક્ત છે અને ૧૦.૦૬.૧૯૯૯ પર, સક્ષમ સત્તામંડળે તેના તારીખ ૧૦.૦૬.૧૯૯૦ ના પત્ર દ્વારા સંબંધિત બંદોબસ્ત ચક્ર બંદી અધિકારીને તે મુજબ જાણ કરી હતી.અધિનિયમ, ૧૯૭૬ની કલમ ૧૦ (૫) હેઠળ પ્રતિવાદીને વધારાની જમીનનો કબજો યોગ્ય રીતે અધિકૃત વ્યક્તિને સોંપવાનો નિર્દેશ આપતી નોટિસ બહાર પાડવામાં આવી હતી અને જેની સામે અધિનિયમ, ૧૯૭૬ની કલમ ૩૩ હેઠળ વારાણસીના જિલ્લા ન્યાયાધીશ સમક્ષ અપીલ કરવામાં આવી હતી, જેમાં કાયદાની વિવિધ દલીલો ઉઠાવવામાં આવી હતી અને અધિનિયમ, ૧૯૭૬ની કલમ ૮ (૪) હેઠળ પસાર કરાયેલા પ્રારંભિક આદેશને રદ કરીને અને જમીનને વધારાની જમીન જાહેર કરીને અપીલ કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવી હતી.ઉપરોક્ત નિર્ણયથી વ્યથિત ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્યએ ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ અલ્લાબાદ હાઈકોર્ટ સમક્ષ રિટ પિટિશન દાખલ કરી હતી, જેમાં એ અભિપ્રાય રાખીને નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હતો કે કાયદાની કલમ ૧૦ની પેટા કલમ (૩) વધારાની જમીનનો ભૌતિક અને વાસ્તવિક કબજો લેવાની કલ્પના કરતી નથી, જેના માટે કલમ ૧૦ની પેટા કલમ (૫) હેઠળની પ્રક્રિયાનું પાલન કરવું પડશે.હકીકતો પર પણ, ડિવિઝન બેન્ચે શોધી કાઢ્યું હતું કે, કાયદાની કલમ ૩૩ હેઠળ પસાર કરાયેલા વિદ્વાન જિલ્લા ન્યાયાધીશના આદેશમાં દખલ કરવાનું કોઈ કારણ નથી. વિદ્વાન સરકારી વકીલે

ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતો પર ભાર મૂક્યો હતો અને તેથી ઉપરોક્ત નિર્ણયના પેરા ૬ માં નોંધવામાં આવ્યું હતું કે ઉચ્ચ અદાલતે કાયદાની કલમ ૧૦ ની પેટા કલમ (૩) નો અર્થઘટન કરવામાં ભૂલ કરી હતી અને વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે "ડીમ્ડ એક્ટિવિઝિશન" અને "ડીમ્ડ વેર્સિટીંગ" અભિવ્યક્તિ, જે કાયદાની કલમ ૧૦ (૩) માં સ્થાન મેળવે છે તે માત્ર કાયદેસર કબજો જ નહીં પણ વાસ્તવિક કબજો પણ તેશે.તેથી, સર્વોચ્ચ અદાલતે ઉપરોક્ત દલીલને પરિચ્છેદ ૩૯માં જવાબ આપ્યો અને ત્યારબાદ નિરસન અધિનિયમની અસરનો પણ પરિચ્છેદ ૪૧ અને ૪૨માં જવાબ આપવામાં આવ્યો હતો અને તેથી, હરિ રામ [ઉપરોક્ત] ના તથ્યોને કાળજીપૂર્વક ધ્યાનમાં લેવામાં આવે છે અને તેનું વિશ્લેષણ કરવામાં આવે છે અને તે સ્પષ્ટ છે કે નિરસન અધિનિયમ અમલમાં આવે તે પહેલાં એટલે કે ૦૧.૦૪.૧૯૯૯ પર, અધિનિયમ, ૧૯૭૬ની કલમ ૧૦ (૩) હેઠળ જાહેરનામું પહેલેથી જ બહાર પાડવામાં આવ્યું હતું અને ૨૨.૧૧.૧૯૯૭ પર પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યું હતું અને તે મુજબ સત્તાધિકારી દ્વારા વાસ્તવિક ભૌતિક વાસ્તવિક કબજો સંભાળવાની કલમ ૧૦ (૫) હેઠળ અનુસરવાની પ્રક્રિયા વિશે જાહેરાત કરવામાં આવી હતી.જમીન ધારક દ્વારા કબજો સોંપવામાં નિષ્ફળતાના કિસ્સામાં, તેને આ કેસની કલમ ૧૦ (૬) નો આશરો લઈને, રદબાતલ કાયદો અમલમાં આવ્યો તે પહેલાં અને ટ્રિબ્યુનલે અધિનિયમ, ૧૯૭૬ની કલમ ૪૫ હેઠળ અધિકારક્ષેત્રની ગેરહાજરીમાં અપીલમાં આદેશ પસાર

કર્ચો તે પહેલાં જમીનનો કબજો છીનવી શકાય છે, કલમ ૧૦ (૫) હેઠળ નોટિસ પહેલેથી જ જારી કરવામાં આવી હતી અને વિષય જમીન વિશેનો આખો મુદ્દો જેમાં કાયદા અનુસાર સત્તાનો ઉપયોગ અને અધિનિયમ, ૧૯૭૬ હેઠળ કબજો લેવાનો સમાવેશ થાય છે, જ્યારે રિટ પિટિશન અને લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ બંને ૧૧ વર્ષ અને ૮ વર્ષ પહેલાં નકારી કાઢવામાં આવી ત્યારે તેને અંતિમ સ્વરૂપ પ્રાપ્ત થયું હતું. ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા અધિકારક્ષેત્ર વિના સમીક્ષાની સત્તાઓની આવી ગેરકાયદેસર કવાયતના અનુક્રમે વર્ષો પહેલાં અને તેથી, હરિ રામ [ઉપરોક્ત] નો કેસ લાગુ થશે નહીં.તેવી જ રીતે, વિદ્વાન સરકારી વકીલે અપીલકર્તાઓ માટે વિદ્વાન વકીલ દ્વારા આપવામાં આવેલા ચુકાદાઓને અલગ પાડ્યા હતા અને રજૂઆત કરી હતી કે ભાસ્કર જ્યોતિ શર્મા અને અન્યના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે તે કેસમાં તથ્યોને અલગ પાડ્યા હતા અને જાણવા મળ્યું હતું કે ઉચ્ચ અદાલતે એવું માન્યું હતું કે કથિત બેદખલ પહેલાં કાયદાની કલમ ૧૦ (૫) હેઠળ કોઈ નોટિસ આપવામાં આવી ન હતી, એટલે કે, અગાઉના માલિકને પ્રશ્નમાં રહેલી જમીનમાંથી હાંકી કાઢવામાં આવ્યો હતો, તે કલમ ૧૦ (૫) ના આધારે ફરિયાદ કરી શક્યો હોત અને તેની પાસે કબજો પુનઃસ્થાપિત કરવાની માંગ પણ કરી શક્યો હોત, ભલે તે આવી પુનઃસ્થાપના પર ફરી એકવાર જવાબદાર હોય. આવા કબજાને પહોંચાડવામાં અથવા સમર્પણ કરવામાં નિષ્ફળ રહેવા પર કાયદાની કલમ ૧૦ (૫) અને ૧૦ (૬) હેઠળ તેને હાંકી કાઢવામાં આવશે.તે દ્રષ્ટિએ, કોઈપણ માલિક અથવા

કબજામાં રહેલી વ્યક્તિ માટે કલમ ૧૦ (૫) હેઠળ તેને કોઈ નોટિસ આપવામાં આવી ન હતી તે આધાર પર તેના નિકાલમાં દોષ શોધવો એ એક શૈક્ષણિક ક્વાયત હશે. સર્વોચ્ચ અદાલતે આ મુદ્દાને અન્ય દ્રષ્ટિકોણથી પણ ધ્યાનમાં લીધો હતો કે પ્રશ્ન એ છે કે કાયદાની કલમ ૧૦ (૫) ના કથિત ઉલ્લંઘન પછી લાંબા સમય સુધી આવી ફરિયાદ કરી શકાય છે કે કેમ જ્યારે ભૂતપૂર્વ જમીન માલિક પાસેથી વાસ્તવિક કબજો ૦૭.૧૨.૧૯૯૧ પર લેવામાં આવ્યો હતો, તો ફરિયાદ કલમ ૧૦ (૫) ના આધારે આવા કબજાના વાજબી સમયની અંદર થવી જોઈએ જો આમ ન કરવામાં આવે, તો બળજબરીથી કબજો લેવાથી સમય જતાં કાયદેસરતા પ્રાપ્ત થશે. આવી સ્થિતિમાં, માલિક અથવા કબજામાં રહેલી વ્યક્તિએ કાયદાની કલમ ૧૦ (૫) હેઠળ તેનો અધિકાર માફ કર્યો હોવાનું માનવામાં આવી શકે છે.

૮.૬ તેથી, વિદ્વાન સરકારી વકીલના જણાવ્યા અનુસાર, આ અદાલત સમક્ષ જમીનના માલિક દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલી કાર્યવાહીમાં તમામ હેતુઓ માટે અંતિમતા પ્રાપ્ત કરનારી જમીનના હસ્તાંતરણ વિશે અપીલકર્તા દ્વારા વહેલી તકે કરવામાં આવેલી વિલંબિત ફરિયાદને ધ્યાનમાં રાખીને હરિ રામ [ઉપરોક્ત] પણ આ કેસની હકીકતોને લાગુ પડતો નથી, જેને પુનરાવર્તનની જરૂર નથી.

૮.૭ સરકારી વકીલ સુશ્રી મનીષા શાહે ગુજરાત રાજ્ય અને એ. એન. આર. વિ. ના કેસમાં આ અદાલતની ખંડપીઠે આવેલા <આઈ. ડી. ૧> ના ચુકાદા પર આધાર રાખ્યો હતો.કપિલાબેન અંબાલાલ પટેલ, ડિસેમ્બરના વારસદારો.અંબાલાલ ૨૦૦૬ની લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં.૨૩૩ માં પી. પટેલ જેમાં વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા આદેશને ઉલટાવી દેવામાં આવ્યો હતો અને એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે ચુએલસી એક્ટ, ૧૯૭૬ હેઠળ સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને સક્ષમ અધિકારી દ્વારા લેવામાં આવેલો કબજો ન્યાયી, યોગ્ય અને કાયદા અનુસાર હતો.

૯ કેસની હકીકતો અને સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખીને, રાજ્ય સત્તાવાળાઓ વતી અપીલકર્તાઓ માટે વિદ્વાન વકીલ અને વિદ્વાન સરકારી વકીલ દ્વારા કરવામાં આવેલી હરીફ રજૂઆતોને ધ્યાનમાં લેતા, આ બંને અપીલમાં સામેલ પ્રશ્ન એ છે કે શું અપીલની વિષય જમીનનો કબજો અપીલકર્તાઓ પાસે છે કે સરકારી સત્તાવાળાઓ પાસે હરિ રામ [ઉપરોક્ત] ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયને લાગુ પડે છે, જેમાં અધિનિયમ, ૧૯૭૬ની કલમ ૧૦ (૩) અને (૫), (૬) અને નિરસન અધિનિયમ, ૧૯૯૯ની કલમ ૩ અને ૪ લાગુ થઈ હતી. અર્થઘટન કર્યું.

૯.૧ હરિ રામ [ઉપરોક્ત] ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયની પ્રશંસા કરવા માટે, પરિચ્છેદ ૨,૩ અને ૪ માં સમાવિષ્ટ નીચેની હકીકતો પુનઃઉત્પાદિત કરવામાં આવી છે:

“૨. અહીં પ્રતિવાદી હરિ રામે ૨૮.૯.૧૯૭૬ પર એક નિવેદન દાખલ કર્યું હતું, જેમાં તેમણે કાયદાની કલમ ૬ હેઠળ પૂરી પાડવામાં આવેલ કાયદા હેઠળ નિર્ધારિત ટોચમર્યાદાની મર્યાદા કરતાં વધુ ખાલી જમીનની વિગતો આપી હતી. આ કાયદા હેઠળ સક્ષમ સત્તામંડળે જમીનનું સર્વેક્ષણ કર્યું હતું અને પ્રતિવાદીને ૧૩.૫.૧૯૮૧ પર કાયદાની કલમ ૮ (૩) હેઠળ ડ્રાફ્ટ સ્ટેટમેન્ટ આપવામાં આવ્યું હતું, જેમાં ત્રીસ દિવસની અંદર ડ્રાફ્ટ સ્ટેટમેન્ટ પર વાંધો ઉઠાવવા માટે કહેવામાં આવ્યું હતું. પ્રતિવાદી દ્વારા કોઈ વાંધો રજૂ કરવામાં આવ્યો ન હતો અને તે જાણવા મળ્યું હતું કે તેની પાસે વધારાની જમીન હતી માપ ૫૨,૫૧૩.૩૦ ચોરસ.મીટર અને તે અસરનો આદેશ કાયદાની કલમ ૮ (૪) હેઠળ સક્ષમ અધિકારી દ્વારા પસાર કરવામાં આવ્યો હતો, તેની કાર્યવાહી તારીખ ૨૯.૬.૧૯૮૧.

૩. સક્ષમ સત્તામંડળે બાદમાં ટોચમર્યાદા અધિનિયમની કલમ ૧૦ (૧) હેઠળ ૧૨.૬.૧૯૮૨ તારીખનું જાહેરનામું બહાર પાડ્યું હતું, જે

૧૨.૬.૧૯૮૨ પર સરકારી રાજપત્રમાં પ્રતિવાદી દ્વારા રાખવામાં આવેલી ખાલી જમીનની વિગતો આપીને પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યું હતું.ત્યારબાદ સક્ષમ સત્તામંડળે ૨૨.૧૧.૧૯૮૭ તારીખે એક જાહેરનામું બહાર પાડ્યું હતું, જે તે જ તારીખે પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યું હતું, જેમાં જણાવવામાં આવ્યું હતું કે જમીન ૧૨.૬.૧૯૮૨ થી સરકાર પાસે નિહિત હોવાનું માનવામાં આવશે, જે તમામ બોજોથી મુક્ત છે.૧૦.૬.૧૯૮૮ પર, સક્ષમ સત્તામંડળે તેના તારીખના ૧૦.૬.૧૯૮૮ પત્ર દ્વારા બંદોબસ્ત ચક્રબંદી અધિકારીને જાણ કરી હતી કે જાહેરનામા મુજબ જાહેર કરાયેલી વધારાની જમીન રાજ્ય સરકારમાં નિહિત છે.૧૮.૬.૧૯૮૮ પર, નિયત સત્તામંડળે કાયદાની કલમ ૧૦ (૫) હેઠળ નોટિસ જારી કરી હતી, જેમાં પ્રતિવાદીને વધારાની જમીન તરીકે જાહેર કરાયેલી જમીનનો કબજો યોગ્ય રીતે અધિકૃત વ્યક્તિને સોંપવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો.તેનાથી નારાજ થઈને, પ્રતિવાદીએ કાયદાની કલમ ૩૩ હેઠળ વારાણસીના જિલ્લા ન્યાયાધીશ સમક્ષ ૧૯૮૮ની નં.૨૯ અપીલ દાખલ કરી હતી, જેમાં દલીલ કરવામાં આવી હતી કે કાયદાની કલમ ૮ (જ) હેઠળ આદેશ પસાર કરતા પહેલા, કાયદાની કલમ ૮ (૩) હેઠળ વિચાર્યા મુજબ તેને કોઈ નોટિસ આપવામાં આવી ન હતી.અપીલને મંજૂરી આપવામાં આવી હતી અને ૨૯.૦૬.૧૯૮૧

તારીખના આદેશને રદ કરવામાં આવ્યો હતો, ૧૪.૧૨.૧૯૯૯ તારીખના ચુકાદા દ્વારા.

૪. ઉપરોક્ત આદેશથી નારાજ, યુ. પી. રાજ્ય, સક્ષમ અધિકારી દ્વારા, નાગરિક વિવિધતાને પસંદ કરે છે.અરજી નંબર ૪૭૩૬૯ ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ અલ્લાબાદ હાઈકોર્ટ સમક્ષ વર્ષ ૨૦૦૦ની કલમ અને ઉચ્ચ અદાલતે વિવિધ દલીલો પર વિસ્તૃત વિચારણા કર્યા પછી એવો મત વ્યક્ત કર્યો હતો કે કલમ ૧૦ની પેટા કલમ (૩) વધારાની જમીનનો ભૌતિક અને વાસ્તવિક કબજો લેવાની કલ્પના કરતી નથી, જેના માટે કલમ ૧૦ની પેટા કલમ (૫) હેઠળ કાર્યવાહીનું પાલન કરવું પડશે.હકીકતો પર પણ, ડિવિઝન બેન્ચને જિલ્લા ન્યાયાધીશના આદેશમાં દખલ કરવાનું કોઈ કારણ મળ્યું ન હતું અને અપીલ ફગાવી દેવામાં આવી હતી, જેની સામે આ અપીલને પ્રાધાન્ય આપવામાં આવ્યું છે.૨૦૦૦ની રિટ પિટિશન નં.૪૭૩૬૯ ના ચુકાદાને પગલે, ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા ઘણી રિટ અરજીઓનો નિકાલ કરવામાં આવ્યો હતો, જેની સામે આ અદાલતમાં અપીલ પેન્ડિંગ છે.

૯.૨ ઉપરોક્ત હકીકતોના સંદર્ભમાં, ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્યના વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે કાયદાની કલમ ૧૦ (૩) માં સમાવિષ્ટ "ડીમ્ડ એક્ટિવિઝિશન" અને "ડીમ્ડ વેસ્ટિંગ" અભિવ્યક્તિ માત્ર કાયદેસર કબજો જ નહીં પણ વાસ્તવિક કબજો પણ લેશે.અન્ય બાબતોની સાથે એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે જે કિસ્સાઓમાં જાહેરનામાના પ્રકાશનને કારણે કાયદેસર, વૈધાનિક રીતે અને કાયદામાં ધારણા દ્વારા કબજો લેવામાં આવ્યો હોય અને ડીમિંગ કલમ અને કાયદાની કલમ ૧૦ (૩) હેઠળ પૂરી પાડવામાં આવેલી કાનૂની કલ્પના, રદબાતલ અધિનિયમની કલમ ૩ (૧) (એ) ની જરૂરિયાત સંતોષવામાં આવશે અને સરકાર દ્વારા આ રીતે નિહિત અને કબજો કરાયેલી જમીન રાજ્ય સરકારની માલિકી અને કબજામાં અકબંધ રહેશે.ઉપરોક્ત રજૂઆતોને પ્રતિવાદીઓ-જમીન માલિકના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા વિરોધ કરવામાં આવ્યો હતો.કલમ ૧૦ને સંપૂર્ણ રીતે ધ્યાનમાં લીધા પછી, અધિનિયમ, ૧૯૭૬ના ઉદ્દેશ અને કારણોનું નિવેદન, નિરસન અધિનિયમ, ૧૯૯૯ની કલમ ૩ અને ૪, અને વિદેશી અદાલતોના વિવિધ નિર્ણયો અને કલમ ૧૦ની પેટા કલમ (૩) હેઠળ કાનૂની કલ્પનાને ધ્યાનમાં લીધા પછી અને શબ્દકોશ અને "વેસ્ટ" અથવા "વેસ્ટિંગ" ના કાનૂની અર્થનો આશરો લીધા પછી, સર્વોચ્ચ અદાલતે પેરા ૩૦માં નીચે મુજબ જણાવ્યું હતું:

“૩૦. એ નોંધવું જોઈએ કે ખાલી જમીન વાસ્તવમાં હસ્તગત કરવામાં આવતી નથી પરંતુ હસ્તગત કરવામાં આવી હોવાનું માનવામાં આવે છે, જેમાં વસ્તુઓ જે નથી તે માનવામાં આવે છે.તેથી, જ્યાં સુધી તેનાથી વિપરીત સંકેત ન હોય ત્યાં સુધી સંપાદન કબજો લેતું નથી.તે સામાન્ય કાયદો છે કે ડીમિંગ જોગવાઈનો અર્થઘટન કરતી વખતે, કાયદાકીય હેતુને ધ્યાનમાં રાખવો જરૂરી છે.આ કાયદાનો હેતુ ખાલી જમીન પર ટોચમર્યાદાની મર્યાદાથી વધુ જમીનના સંપાદન માટે ટોચમર્યાદા લાદવાનો છે, જેથી આવી જમીન પર બાંધકામનું નિયમન થાય, જેથી શહેરી જમીન થોડા લોકોના હાથમાં સાંદ્રતા અટકાવી શકાય, જેથી સમાન વિતરણ લાવી શકાય.તે ઉદ્દેશ હાંસલ કરવા માટે, સંપાદન અને નિહિત કરવા માટે વિવિધ પ્રક્રિયાઓનું પાલન કરવું પડશે.જ્યારે આપણે ઉપરોક્ત સેટિંગમાં તે શબ્દો અને કલમ ૧૦ ની પેટા કલમો (૫) અને (૬) જેવી અનુસરવાની જોગવાઈઓ પર નજર કરીએ છીએ, ત્યારે 'હસ્તગત' અને 'નિહિત' શબ્દોનો અર્થ અને સામગ્રી અલગ હોય છે.કલમ ૧૦ (૩) હેઠળ, જે નિહિત છે તે કાયદેસર કબજો છે, વધુ કારણોસર વાસ્તવિક નથી. એક કરતાં વધુ કારણ કે આપણે વૈધાનિક પૂર્વધારણા પર અભિવ્યક્તિનું પરીક્ષણ કરી રહ્યા છીએ અને આવી પૂર્વધારણાને કાયદાકીય ઉદ્દેશ પ્રાપ્ત કરવા માટે જરૂરી હદ સુધી જ ચલાવી શકાય છે.

૯.૩ આમ, સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયને ધ્યાનમાં રાખીને, કલમ ૧૦ (૩) હેઠળ નિહિત થવાનો અર્થ એ છે કે સ્વેચ્છાએ આત્મસમર્પણ કરતી અથવા કબજો પહોંચાડતી વ્યક્તિના માર્ગમાં કંઈપણ અવરોધરૂપ નથી, તેમ છતાં કબજો નહીં.પેરા ૩૨ માં સર્વોચ્ચ અદાલતે 'વર્તમાન કેસ' નો ઉલ્લેખ કર્યો હતો અને કેસની હકીકતોમાં જાણવા મળ્યું હતું કે નિહિત સંપત્તિમાં દરેક હિતમાં લે છે, જેમાં કાયદેસરનો કબજો સામેલ છે અને વાસ્તવિક કબજો નહીં.પરંતુ તે કાયદાની કલમ ૧૦ (૩) હેઠળ સ્વેચ્છાએ આત્મસમર્પણ કરવા અને કબજો પહોંચાડવા માટે હંમેશા વ્યક્તિ માટે ખુલ્લું છે.

૯.૪ સર્વોચ્ચ અદાલતે ઉપરોક્ત ચુકાદાના પરિચ્છેદ ૩૪,૩૫ અને ૩૬માં કલમ ૧૦ની પેટા-કલમો (૫) અને (૬) ની શાંતિપૂર્ણ વિસ્થાપન અને બળજબરીથી બેદખલ શીર્ષક હેઠળ વધુ તપાસ કરી અને તેનું અર્થઘટન કર્યું હતું અને અધિનિયમ, ૧૯૭૬ની કલમ ૩૫ હેઠળ ઉત્તર પ્રદેશ સરકાર દ્વારા ૧૯૮૩ના નિર્દેશોમાં નિર્ધારિત ટોચમર્યાદાની મર્યાદાથી વધુ ખાલી જમીનનો કબજો લેવાની પ્રક્રિયા વિશેના નિર્દેશો આપ્યા હતા.સગવડતા માટે, પરિચ્છેદ ૩૪,૩૫ અને ૩૬ નીચે મુજબ વાંચે છે:

“શાંતિપૂર્ણ વિસ્થાપન

૩૪. કલમ ૧૦ ની પેટા કલમ (૫), પ્રથમ વખત "કબજો" ની વાત કરે છે જે કહે છે કે જ્યાં કલમ ૧૦ ની પેટા કલમ (૩) હેઠળ કોઈ જમીન રાજ્ય સરકારમાં નિહિત હોય, ત્યાં સક્ષમ અધિકારી લેખિત નોટિસ દ્વારા, કોઈપણ વ્યક્તિને, જેનો કબજો હોઈ શકે છે, તેને રાજ્ય સરકાર અથવા રાજ્ય સરકાર દ્વારા યોગ્ય રીતે અધિકૃત અન્ય કોઈપણ વ્યક્તિને શરણાગતિ આપવા અથવા કબજો સ્થાનાંતરિત કરવાનો આદેશ આપી શકે છે.

૩૫. જો પેટા કલમ હેઠળની બે જોગવાઈઓ દ્વારા વાસ્તવિક કબજો પહેલેથી જ રાજ્ય સરકારને સોંપી દેવામાં આવ્યો હોય (૩) કલમ ૧૦ માં, કલમ ૧૦ ની પેટા કલમ (૫) હેઠળ "જ્યાં કોઈ જમીન નિહિત છે" અભિવ્યક્તિનો ઉપયોગ કરવાની જરૂર નથી. પેટા કલમ (૩) હેઠળ કબજો કલમ ૧૦માં સોંપવો અથવા તેનું હસ્તાંતરણ કરવું સ્વૈચ્છિક હોઈ શકે છે જેથી વ્યક્તિને કાયદાની કલમ ૧૧ હેઠળ આપવામાં આવેલ વળતર વહેલું મળી શકે. એકવાર સ્વૈચ્છિક શરણાગતિ અથવા કબજાની ડિલિવરી ન થાય, ત્યારે જરૂરી છે કે રાજ્ય સરકારે શરણાગતિ અથવા કબજો પહોંચાડવા માટે કલમ ૧૦ ની પેટા કલમ (૫) હેઠળ લેખિત નોટિસ જારી કરવી પડશે. કલમ

૧૦ની પેટા કલમ (૫) શરણાગતિ અને કબજો શાંતિપૂર્ણ રીતે પહોંચાડવાની પરિસ્થિતિની કલ્પના કરે છે, જ્યારે કલમ ૧૦ની પેટા કલમ (૬) બળપૂર્વક વિસ્થાપનની પરિસ્થિતિનું ચિંતન કરે છે.

બળજબરીથી વિસ્થાપન

૩૬. આ કાયદો બળજબરીથી કબજો હટાવવાની જોગવાઈ કરે છે, પરંતુ ત્યારે જ જ્યારે કોઈ વ્યક્તિ કલમ ૧૦ની પેટા કલમ (૫) હેઠળ કોઈ હુકમનું પાલન કરવાનો ઇનકાર કરે અથવા નિષ્ફળ જાય.કલમ ૧૦ ની પેટા કલમ (૬) ફરીથી "કબજો" ની વાત કરે છે જે કહે છે કે, જો કોઈ વ્યક્તિ પેટા કલમ (૫) હેઠળ કરવામાં આવેલા આદેશનું પાલન કરવાનો ઇનકાર કરે છે અથવા નિષ્ફળ જાય છે, તો સક્ષમ અધિકારી રાજ્ય સરકારને આપવા માટે ખાલી જમીનનો કબજો લઈ શકે છે અને તે હેતુ માટે, જરૂરી બળનો ઉપયોગ કરી શકાય છે.પેટા કલમ (૬), તેથી, પેટા કલમ (૫) હેઠળ આદેશનો ઇનકાર કરતી અથવા તેનું પાલન કરવામાં નિષ્ફળ જતી વ્યક્તિની પરિસ્થિતિને ધ્યાનમાં લે છે, જેની સ્થિતિમાં સક્ષમ અધિકારી બળનો ઉપયોગ કરીને કબજો લઈ શકે છે.તેથી, જમીનનો બળજબરીપૂર્વક નિકાલ માત્ર એવી પરિસ્થિતિમાં કરવામાં આવી રહ્યો છે જે પેટા કલમ (૬) હેઠળ આવે છે અને કલમ ૧૦ ની પેટા કલમ (૫) હેઠળ નહીં.તેથી પેટા કલમ

(પ) અને (ડ), બંને પરિસ્થિતિઓનું ધ્યાન રાખે છે, એટલે કે "શાંતિપૂર્ણ કબજો" નોટિસ આપીને કબજો લેવો અને કલમ ૧૦ (પ) હેઠળ આત્મસમર્પણ કરવામાં અથવા કબજો આપવામાં નિષ્ફળતા પર, પછી કલમ ૧૦ ની પેટા કલમ (ડ) હેઠળ "બળજબરીથી કબજો" કરવો.

૯.૫ ઉત્તર પ્રદેશ સરકારના ૧૯૮૩ના નિર્દેશો, અધિનિયમ, ૧૯૭૬ની કલમ ૧૦ની પેટા-કલમો (૩) અને (પ) હેઠળ ટોચમર્યાદા કરતાં વધુ ખાલી જમીનનો કબજો લેવા, જાળવવા માટેનું રજિસ્ટર અને નોટિસ જારી કરવા માટે એક વિસ્તૃત પ્રક્રિયા પૂરી પાડે છે. ૧૯૮૩ના પેરા ૩૯માં ઉપરોક્ત નિર્દેશોનો ઉલ્લેખ કર્યા પછી સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ ચુકાદો આપ્યો હતો:

“૩૯. ઉપરોક્ત નિર્દેશો એ સ્પષ્ટ કરે છે કે પેટા કલમ (૩) માત્ર કાયદેસરનો કબજો લે છે અને વાસ્તવિક કબજો નથી લેતો, તેથી, જો જમીનનો માલિક કલમ ૧૦ની પેટા કલમ (૩) હેઠળ સ્વેચ્છાએ કબજો સરંડર કરતો નથી, અથવા કલમ ૧૦ (પ) હેઠળ નોટિસ આપ્યા પછી કબજો સરંડર કરતો નથી અથવા પહોંચાડતો નથી અથવા બળનો ઉપયોગ કરીને કબજો છીનવી લેતો નથી, તો એવું ન કહી શકાય કે રાજ્ય સરકારે ખાલી જમીનનો કબજો લીધો છે.

૯.૬ ત્યારબાદ, સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા રીપીલ એક્ટ, ૧૯૯૯ની કલમ ૩ની અસરની તપાસ કેસની વાસ્તવિક સ્થિતિ અને રીપીલ એક્ટ, ૧૯૯૯ના ઉદ્દેશો અને કારણોના સંદર્ભમાં કરવામાં આવી હતી અને પેરા ૪૧ અને ૪૨માં તેને નીચે મુજબ ગણવામાં આવે છે:

“૨૬ કરવાના કાયદાની અસર

૪૧. ચાલો હવે કાયદાની કલમ ૧૦ની પેટા કલમ (૩) પર ૧૯૯૯ના રીપીલ એક્ટ ૧૫ની કલમ ૩ની અસરની તપાસ કરીએ. રિપીલ એક્ટ ૧૯૯૯ એ ૧૯૭૬ ના એક્ટ ૩૩ ને સ્પષ્ટપણે ૨૬ કર્યો છે.આ ચુકાદાના અગાઉના ભાગમાં ૨૬ કરવાના કાયદાનો ઉદ્દેશ અને કારણોનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.જોકે, રિપીલ એક્ટમાં બચતની કલમ જાળવી રાખવામાં આવી છે.અધિકાર હસ્તગત કરવામાં આવ્યો છે કે નહીં અથવા તેને ૨૬ કરવામાં આવે તે પહેલાં કાયદા હેઠળ જવાબદારી લેવામાં આવી છે કે કેમ તે પ્રશ્ન દરેક કિસ્સામાં કાયદાના નિર્માણ અને ચોક્કસ કેસની હકીકતો પર આધારિત હશે.

[ભાર મૂકવામાં આવે છે]

૪૨. કલમ ૧૦ની પેટા કલમ (૩) હેઠળ માત્ર જમીનને સોંપવાથી રાજ્ય સરકારને ખાલી જમીનનો વાસ્તવિક કબજો મેળવવાનો કોઈ અધિકાર નહીં મળે, સિવાય કે ૧૮.૩.૧૯૯૯ પહેલાં ખાલી જમીનનું સ્વૈચ્છિક સમર્પણ કરવામાં આવ્યું હોય.રાજ્યએ એ સ્થાપિત કરવું પડશે કે કલમ ૧૦ ની પેટા કલમ (૫) હેઠળ ખાલી જમીનનું સ્વૈચ્છિક સમર્પણ અથવા સમર્પણ અને શાંતિપૂર્ણ કબજો પહોંચાડવો અથવા કલમ ૧૦ ની પેટા કલમ (૬) હેઠળ બળજબરીથી નિકાલ કરવામાં આવ્યો છે.તેમાંથી કોઈ પણ પરિસ્થિતિ સ્થાપિત કરવામાં નિષ્ફળતા પર, જમીન માલિક અથવા ધારક નિરસન અધિનિયમની કલમ ૩ ના લાભનો દાવો કરી શકે છે. આ અપીલમાં રાજ્ય સરકાર તેમાંથી કોઈ પણ પરિસ્થિતિને સ્થાપિત કરી શકી ન હતી અને તેથી ઉચ્ચ અદાલત એવું માનવા માટે યોગ્ય છે કે પ્રતિવાદી નિરસન અધિનિયમની કલમ ૩ નો લાભ મેળવવા માટે હકદાર છે.

૯.૭ આમ, હાઈકોર્ટના ચુકાદામાં કોઈ નબળાઈ ન મળતાં, જે પડકાર હેઠળ હતો, ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલ સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા ફગાવી દેવામાં આવી હતી.વિપિનચંદ્ર વાડીલાલ બવિશી [ઉપરોક્ત], ગજાનન કમલ્યા પાટિલ [ઉપરોક્ત] ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા ઉપરોક્ત નિર્દેશને અનુસરવામાં આવે છે.વધુમાં, આ અદાલતની ખંડપીઠે ગોરધનભાઈ મોતીભાઈ

પટેલ વિરુદ્ધ સક્ષમ અધિકારી અને નાયબ ન્યાયાધીશના કેસમાં ઉપરોક્ત નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો હતો. કલેક્ટરે ૨૦૧૬ (૦) એ. આઈ. જે. ઈ. એલ. એચ. સી. ૨૩૫૭૪ માં અહેવાલ આપ્યો હતો.

૯.૮ અમે સાથે આદરપૂર્વક સંમત છીએ

હરિરામ [ઉપરોક્ત] ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા નિર્ધારિત કાયદો જેમાં તે સ્પષ્ટ રીતે નક્કી કરવામાં આવ્યું હતું કે દરેક કેસમાં તેને રદ કરવામાં આવે તે પહેલાં કોઈ અધિકાર પ્રાપ્ત કરવામાં આવ્યો છે કે કાયદા હેઠળ જવાબદારી લેવામાં આવી છે તે પ્રશ્ન કાયદાના નિર્માણ અને ચોક્કસ કેસની હકીકતો પર આધારિત રહેશે.

૯.૯ ગજાનન કમલ્યા પાટીલ [ઉપરોક્ત] ના કિસ્સામાં, સર્વોચ્ચ અદાલત એ હકીકત પર વિચારણા કરી રહી હતી કે સક્ષમ સત્તામંડળે ખરેખર વધારાની જમીનનો કબજો લીધો ન હતો અને અપીલકર્તાએ નિરસન અધિનિયમ, ૧૯૯૯ અમલમાં આવે તે પહેલાં સ્પેષિયે કબજો સોંપ્યો ન હતો અને તે કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં હરિ રામ [ઉપરોક્ત] ના કિસ્સામાં નિર્ભરતા મૂકવામાં આવી હતી અને એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે હરિ રામ [ઉપરોક્ત] ના તથ્યોમાં નિર્ધારિત કાયદો ખાસ કરીને એ હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને લાગુ થશે કે અપીલકર્તાઓ પાસેથી વાસ્તવિક કબજો લેવામાં આવ્યો છે તે દર્શાવવા માટે કંઈ જ નહોતું. મુંબઈ

મેટ્રોપોલિટન રિજન ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી [એમએમઆરડીએ] ની તરફેણમાં કબજાની રસીદ.

૯.૧૦ વિપિનચંદ્ર વાડીલાલ બાવિશી [ઉપરોક્ત] ના કેસમાં, સર્વોચ્ચ અદાલત વિચિત્ર તથ્યો પર વિચાર કરી રહી હતી કે પ્રતિવાદી અધિકારીઓના જણાવ્યા અનુસાર, પ્લોટ નં.૧૬ થી ૨૩ અને પ્લોટ નં.૩૬ થી ૪૩ સિવાયના પ્રશ્નમાં જમીનનો કબજો લેવામાં આવ્યો હતો અને હાઈકોર્ટ સમક્ષ દાખલ કરવામાં આવેલી વિશેષ નાગરિક અરજીને ફગાવી દેવામાં આવી હતી.જો કે, કલમ ૧૦ (૧), ૧૦ (૨), ૧૦ (૩) અને ૧૦ (૫) હેઠળ પ્લોટ નં.૩૬ થી ૪૩ ના સંદર્ભમાં જાહેરનામું બહાર પાડવામાં આવ્યું ન હતું કે પ્રતિવાદીઓ દ્વારા તે પ્લોટનો કબજો લેવામાં આવ્યો ન હતો અને પ્લોટ નં.૧ થી ૧૬ નો કબજો માત્ર લેવામાં આવ્યો હતો અને સક્ષમ અધિકારીએ પત્રમાં ઉલ્લેખ કરીને જરૂરી શુદ્ધિપત્ર પ્રકાશિત કરવા માટે સરકારની મંજૂરી માંગી હતી કે પ્લોટ નં.૩૬ થી ૪૩ બતાવવા માટે મંજૂરી જરૂરી છે, જેનો અગાઉ જાહેરનામામાં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો ન હતો.સર્વોચ્ચ અદાલતને જાણવા મળ્યું હતું કે રાજ્ય દ્વારા એવી કોઈ નોટિસ રજૂ કરવામાં આવી નથી કે જે દર્શાવે છે કે અપીલકર્તાઓને શરણાગતિ સ્વીકારવા અથવા પ્લોટનો કબજો ૪૩ને પહોંચાડવા માટે કહેવામાં આવ્યું હતું અથવા તે દર્શાવવા માટે કોઈ પુરાવા નથી કે અપીલકર્તાઓને ક્યારેય કાયદાની કલમ ૧૦ (૫) હેઠળ જારી કરવામાં આવેલી

કોઈપણ નોટિસનો ઈનકાર કરવામાં આવ્યો હતો અથવા તેઓ તેનું પાલન કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યા હતા. આમ, હરિ રામ [સુપ્રા] ના કેસ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો.

૯.૧૧ ગોરધનભાઈ મોતીભાઈ પટેલ [ઉપરોક્ત] ના કેસમાં, આ અદાલતની ખંડપીઠે રિટ પિટિશનના પેરા ૧૩માં કરવામાં આવેલી વિનંતીના સંદર્ભમાં કેસની વિવિધ હકીકતો પર વિચાર કર્યા પછી, પેરા ૨૪માં જાણવા મળ્યું કે કબજો ખરેખર કબજો કરવામાં આવ્યો છે કે નહીં તે અંગેનો વિવાદિત પ્રશ્ન હાથ ધરવો એ હકીકતનો વિવાદિત પ્રશ્ન છે અને ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ સત્તાઓનો ઉપયોગ કરતી અદાલત તેના પર કોઈ પણ રીતે કોઈ નિષ્કર્ષ નહીં આપે. જો કે, રેકૉર્ડ પરના તથ્યોને ધ્યાનમાં લેતા, હરિ રામ [ઉપરોક્ત] ના કેસમાં નિર્ધારિત કાયદો લાગુ કરવામાં આવ્યો હતો.

૯.૧૨ ગુજરાત રાજ્ય વિરુદ્ધ પ્રવીણકુમાર આર. પટેલ [૨૦૧૬ (૦) એ. આઈ. જે. ઈ. એલ. એચ. સી. ૨૩૫૮૪૬] ના કિસ્સામાં મૂળભૂત મુદ્દો અધિનિયમ, ૧૯૭૬ની કલમ ૧૦ (૩) હેઠળ જાહેરનામું હતું અને બાદમાં આ જાહેરનામું રદ કરવામાં આવ્યું હતું. જો કે, સક્ષમ અધિકારી દ્વારા ભલામણ કરાયેલ રદ કરવાની ભલામણ સરકારી પ્રેસ દ્વારા પ્રાપ્ત થઈ ન હતી અને તેથી, તે સરકારી રાજપત્રમાં

પ્રકાશિત કરવામાં આવી ન હતી.હકીકતો અને સંજોગો હેઠળ એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે સરકારી રાજપત્રમાં રદ કરવાની સૂચના જાહેર ન કરવાથી સરકારની તરફેણમાં કોઈ અધિકાર પેદા થશે નહીં.આ ઉપરાંત, આ અદાલત દ્વારા અગાઉ આ જ વિષયમાં પસાર કરાયેલા આદેશોની શ્રેણીમાં બહાર આવ્યું હતું કે કબજો જમીનના માલિક પાસે જ રહ્યો હતો.તેથી ઉપરોક્ત ચુકાદો આ કેસની હકીકતોમાં લાગુ પડતો નથી.

૯.૧૩ ઉપરોક્ત વિરુદ્ધ, અપીલકર્તાઓ માટે વિદ્વાન વકીલ દ્વારા મૂકવામાં આવેલ નિર્ભરતા અને ભાસ્કર જ્યોતિ સરમા [ઉપરોક્ત] ના કેસમાં વિદ્વાન સરકારી વકીલ દ્વારા ઘણો ભાર મૂકવામાં આવ્યો હતો. આ કેસમાં હકીકતોના તફાવત વિશે સરકારી વકીલ જેમાં હરિ રામ [ઉપરોક્ત] અલગ હતા, તે બંને અપીલની વિષય ભૂમિ પર લાગુ કરી શકાય છે.ભાસ્કર જ્યોતિ શર્માના કિસ્સામાં પેરા ૧૧ અને ૧૨ માં, સર્વોચ્ચ અદાલતે અધિનિયમ, ૧૯૭૬ ની પેટા કલમ (૩) અને (૫) માં પોતાને ફરીથી રજૂ કરી હતી અને સુવિધા માટે પેરા ૧૧ અને ૧૨ માં આવી ચર્ચા અહીં નીચે પુનઃઉત્પાદિત કરવામાં આવી છે:

“૧૧. રીપીલ એક્ટની કલમ ૩ જણાવે છે કે કલમ ૧૦ ની પેટા કલમ (૩)

હેઠળ કોઈ પણ ખાલી જમીનનો કબજો એ શરતને આધિન છે કે તેનો

કબજો સક્ષમ અધિકારી દ્વારા અથવા રાજ્ય સરકાર દ્વારા અથવા રાજ્ય સરકાર દ્વારા યોગ્ય રીતે અધિકૃત કોઈપણ વ્યક્તિ દ્વારા લેવામાં આવ્યો છે.કલમ ૩ (ઉપરોક્ત) માં વપરાયેલ "કબજો" શબ્દનો અર્થ વધારાની જમીનનો "વાસ્તવિક ભૌતિક કબજો" થાય છે અને કાયદાની કલમ ૧૦ (૩) ની દ્રષ્ટિએ વધારાની જમીનનો કબજો જ નહીં. જોકે, પ્રશ્ન એ છે કે શું વિવાદગ્રસ્ત જમીનનો વાસ્તવિક ભૌતિક કબજો આ કેસમાં સક્ષમ અધિકારી દ્વારા અથવા રાજ્ય સરકાર દ્વારા અથવા રાજ્ય સરકાર દ્વારા તે વતી અધિકૃત અધિકારી દ્વારા લેવામાં આવ્યો છે.અપીલકર્તાનો કેસ એ છે કે જમીનનો વાસ્તવિક ભૌતિક કબજો ૭ ડિસેમ્બર, ૧૯૯૧ના રોજ એકતરફી રીતે અને અગાઉના જમીન માલિકને નોટિસ આપ્યા વિના લેવામાં આવ્યો હતો.તે દાવાને પ્રતિવાદીઓ દ્વારા નકારી કાઢવામાં આવ્યો છે, જે હકીકતના ગંભીર વિવાદિત પ્રશ્નને જન્મ આપે છે, જે ઉચ્ચ ન્યાયાલય દ્વારા તેના રિટ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરીને સંતોષકારક નિર્ણય માટે જવાબદાર ન પણ હોઈ શકે. પરંતુ બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળની કાર્યવાહીમાં પણ આવા કોઈ નિર્ધારણ શક્ય છે એમ ધારીને, તપાસની જરૂર એ છે કે શું કલમ ૧૦ (૫) ની દ્રષ્ટિએ જમીન માલિકોને નોટિસ જારી કરવામાં સરકાર અથવા અધિકૃત અધિકારી અથવા સક્ષમ અધિકારીની નિષ્ફળતાનો અર્થ એ થશે કે આવા હસ્તાંતરણ એ કાયદાની

નજરમાં કોઈ કબજો નથી અને તેથી નિરસન અધિનિયમની કલમ ૩ ને આકર્ષવા માટે અપૂરતું છે. આ પ્રશ્નનો આપણો જવાબ નકારાત્મક છે. અમે એવું એટલા માટે કહીએ છીએ કારણ કે સામાન્ય રીતે વ્યવસાયમાં રહેલા વ્યક્તિ પાસેથી વાસ્તવિક ભૌતિક કબજો ત્યારે જ લઈ શકાય છે જ્યારે તેને કલમ ૧૦ (૫) હેઠળ રાજ્ય સરકાર અથવા અધિકૃત અધિકારી અથવા સક્ષમ અધિકારીને આવો કબજો સોંપવાની નોટિસ જારી કરવામાં આવે.તે પ્રક્રિયામાં પૂરતી સમજણ છે કારણ કે કબજામાં રહેલી વ્યક્તિને હાંકી કાઢવા માટે બળનો ઉપયોગ કરવાની જરૂરિયાત સામાન્ય રીતે ત્યારે જ ઊભી થવી જોઈએ જ્યારે સંબંધિત વ્યક્તિ સહકાર આપવાનો અને આત્મસમર્પણ કરવાનો અથવા પ્રશ્નમાં જમીનનો કબજો આપવાનો ઇનકાર કરે.તે કાયદાની કલમ ૧૦ (૫) અને ૧૦ (૬) પાછળનો તર્ક છે. પરંતુ જો કોઈ પણ કારણોસર સક્ષમ અધિકારી અથવા સરકાર અથવા અધિકૃત અધિકારી સ્વૈચ્છિક આત્મસમર્પણ અથવા માંગ પર આવા કબજાની ડિલિવરીની શક્યતા શોધ્યા વિના પણ અગાઉના માલિકને બળજબરીથી બેદખલ કરવાનો આશરો લે તો શું સ્થિતિ હશે.શું બળનો આ પ્રકારનો ઉપયોગ વિસ્થાપનને જ દૂષિત કરી શકે છે અથવા તે માત્ર એક અનિયમિતતા સમાન હશે જે પીડિત માલિક અથવા કબજામાં રહેલી વ્યક્તિ માટે પુનઃસ્થાપનની માંગ કરવા માટે કાર્યવાહીનું કારણ ઊભું

કરશે, જેને નોટિસ જારી કર્યા પછી ફરીથી બેદખલ કરવામાં આવશે.તે આ છે જે પાસું આપણને અમુક હદ સુધી પરેશાન કરે છે.ઉચ્ચ અદાલતે એવું માન્યું છે કે કથિત બેદખલ પહેલાં કાયદાની કલમ ૧૦ (૫) હેઠળ કોઈ નોટિસ આપવામાં આવી ન હતી. એમ ધારીએ તો તેનો અર્થ એ થશે કે ૭મી ડિસેમ્બર, ૧૯૯૧ના રોજ જ્યારે અગાઉના માલિકને જમીનમાંથી બેદખલ કરવામાં આવ્યો હતો, ત્યારે તે કલમ ૧૦ (૫) ના આધારે ફરિયાદ કરી શક્યો હોત અને તેને કબજો પુનઃસ્થાપિત કરવાની માંગ પણ કરી શક્યો હોત, પછી ભલે તે આવી પુનઃસ્થાપના પર ફરી એકવાર કાયદાની કલમ ૧૦ (૫) અને ૧૦ (૬) હેઠળ તેને બેદખલ કરવા માટે જવાબદાર હોય.તેથી વાસ્તવિકતામાં જ્યાં સુધી જમીનની ઓળખ અથવા તેની સરહદો અથવા સમાન પ્રકૃતિના અન્ય સંજોગો જે બાબતના મૂળ સુધી જતા હોય અને તેથી ચુકાદાની જરૂર હોય, ત્યાં સુધી જે વ્યક્તિએ કલમ ૧૦ (૩) હેઠળ વધારાની જમીન જાહેર થવાને કારણે તેની જમીન ગુમાવી દીધી હોય, તે કલમ ૧૦ (૫) ના ઉદ્ધંધન માટે આંદોલનને યોગ્ય માનશે નહીં કારણ કે તે સારી રીતે સમજી શકે છે કે જ્યારે કોર્ટ તેની દલીલને સમર્થન આપી શકે છે કે પ્રક્રિયા સૂચવ્યા મુજબ અનુસરવી જોઈએ, તે હજુ પણ તેના માટે જાળવી રાખવા માટે પૂરતું નથી. સત્તાવાળાઓ માટેની જમીન બીજા જ દિવસે કલમ ૧૦ (૫) હેઠળ માત્ર

નોટિસ આપીને તેને તેમાંથી દૂર કરી શકે છે.તે દ્રષ્ટિએ, કોઈપણ માલિક અથવા કબજામાં રહેલી વ્યક્તિ માટે કલમ ૧૦ (૫) હેઠળ તેને કોઈ નોટિસ આપવામાં આવી ન હતી તે આધાર પર તેના નિકાલમાં દોષ શોધવો એ એક શૈક્ષણિક કવાયત હશે.

૧૨. આ મુદ્દાને અન્ય દ્રષ્ટિકોણથી પણ જોઈ શકાય છે.ધારો કે કબજામાં રહેલી વ્યક્તિ ફરિયાદ કરી શકે છે, ભલે અંતિમ વિશ્લેષણમાં ઘણો ફાયદો થયો હોય, તો પ્રશ્ન એ છે કે શું આવી ફરિયાદ કલમ ૧૦ (૫) ના કથિત ઉદ્ધંધન પછી લાંબા સમય સુધી કરી શકાય છે.જો વાસ્તવિક ભૌતિક કબજો ૭મી ડિસેમ્બર, ૧૯૯૧ના રોજ અગાઉની જમીનના માલિક પાસેથી લેવામાં આવ્યો હતો, જેમ કે વર્તમાન કેસમાં આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો છે, તો કલમ ૧૦ (૫) પર આધારિત કોઈપણ ફરિયાદ આવા કબજાના વાજબી સમયની અંદર કરવામાં આવી હોવી જોઈએ.જો માલિકે આમ ન કર્યું હોત, તો બળજબરીથી કબજો મેળવવો એ સમય જતાં કાયદેસરતા પ્રાપ્ત કરશે.આવી કોઈ પણ પરિસ્થિતિમાં માલિક અથવા કબજામાં રહેલી વ્યક્તિએ કાયદાની કલમ ૧૦ (૫) હેઠળ તેનો અધિકાર માફ કર્યો હોવાનું માનવું જોઈએ. અમારા મતે, અન્ય કોઈ પણ દ્રષ્ટિકોણ વાદીને ફરિયાદ કરવા માટે લાઈસન્સ આપશે, એટલા માટે નહીં કે તેણે કોઈ વાસ્તવિક

પૂર્વગ્રહ સહન કર્યો છે જેનું નિવારણ કરવાની જરૂર છે, પરંતુ માત્ર એટલા માટે કે નિરસન અધિનિયમના આકસ્મિક સંજોગોએ તેને તેના નિકાલ અંગેનો મુદ્દો ઉઠાવવા માટે લલચાવ્યો હતો જે નિર્ધારિત પ્રક્રિયાનું ઉલ્લંઘન છે.

[ભાર મૂકવામાં આવે છે]

૨૦૧૭

૯.૧૪ ઉપરોક્ત કેસમાં, ગુજરાત રાજ્ય અને એ. એન. આર. વિ. ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતનો બીજો નિર્ણય. જ્ઞાનબા દિલાવરસિંહ જાડેજા [(૨૦૧૩) ૧૧ એસ. સી. સી. ૪૮૬] પર વિચાર કરવામાં આવ્યો હતો. આમ, સર્વોચ્ચ અદાલત અનુસાર, જોકે, પ્રશ્ન એ છે કે શું વિવાદગ્રસ્ત જમીનનો વાસ્તવિક ભૌતિક કબજો સક્ષમ અધિકારી દ્વારા અથવા રાજ્ય સરકાર અથવા રાજ્ય સરકાર દ્વારા તે વતી અધિકૃત અધિકારી દ્વારા લેવામાં આવ્યો છે. અપીલકર્તાનો કેસ એ છે કે જમીનનો વાસ્તવિક ભૌતિક કબજો એકપક્ષીય રીતે અને અગાઉના જમીન માલિકને નોટિસ આપ્યા વિના ૨૯.૦૯.૧૯૮૮ પર લેવામાં આવ્યો હતો. તે દાવાને પ્રતિવાદીઓ દ્વારા નકારી કાઢવામાં આવ્યો છે, જે હકીકતના ગંભીર વિવાદિત પ્રશ્નને જન્મ આપે છે, જે ઉચ્ચ ન્યાયાલય દ્વારા તેના રિટ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરીને સંતોષકારક નિર્ણય માટે જવાબદાર ન પણ હોઈ શકે. પરંતુ બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળની કાર્યવાહીમાં પણ આવા કોઈ નિર્ધારણ શક્ય છે એમ ધારીને, તપાસની

જરૂર એ છે કે શું કલમ ૧૦ (૫) ની દ્રષ્ટિએ જમીન માલિકોને નોટિસ જારી કરવામાં સરકાર અથવા અધિકૃત અધિકારી અથવા સક્ષમ અધિકારીની નિષ્ફળતાનો અર્થ એ થશે કે આવા કબજો એ કાયદાની નજરમાં કોઈ કબજો નથી અને તેથી કલમ ૩ ને રદ કરવા માટે અપૂરતો છે. આ પ્રશ્નનો આપણો જવાબ નકારાત્મક છે.અમે એવું એટલા માટે કહીએ છીએ કારણ કે સામાન્ય રીતે વ્યવસાયમાં રહેલા વ્યક્તિ પાસેથી વાસ્તવિક ભૌતિક કબજો ત્યારે જ લઈ શકાય છે જ્યારે તેને કલમ ૧૦ (૫) હેઠળ રાજ્ય સરકાર અથવા અધિકૃત અધિકારી અથવા સક્ષમ અધિકારીને આવો કબજો સોંપવાની નોટિસ જારી કરવામાં આવે.તે પ્રક્રિયામાં પૂરતી સમજણ છે કારણ કે કબજામાં રહેલી વ્યક્તિને હાંકી કાઢવા માટે બળનો ઉપયોગ કરવાની જરૂરિયાત સામાન્ય રીતે ત્યારે જ ઊભી થવી જોઈએ જ્યારે સંબંધિત વ્યક્તિ સહકાર આપવાનો અને આત્મસમર્પણ કરવાનો અથવા પ્રશ્નમાં જમીનનો કબજો આપવાનો ઇનકાર કરે.વર્તમાન કેસમાં, રદબાતલ કાયદો ૩૦.૦૩.૧૯૯૯ પર અમલમાં આવ્યો તે પહેલાં જ જમીનનો કબજો લેવામાં આવ્યો હોવાથી, જમીન માલિકનો કબજો પુનઃસ્થાપિત કરવા અંગે ઉઠાવવામાં આવેલી દલીલ ખોટી છે અને તે મુજબ સ્વીકારવામાં આવતી નથી.

૯.૧૫ સર્વોચ્ચ અદાલતે પરિસ્થિતિને અન્ય દ્રષ્ટિકોણથી નિહાળી હતી કે જ્યારે કબજો ધરાવતી વ્યક્તિ કલમ ૧૦ (૫) ના કથિત ઉદ્ધંધન પછી લાંબા સમય સુધી

ફરિયાદ કરે છે, ત્યારે આવી ફરિયાદ આવા નિકાલના વાજબી સમયની અંદર થવી જોઈએ.જો માલિકે આમ ન કર્યું હોત, તો બળજબરીથી કબજો મેળવવો એ સમય જતાં કાયદેસરતા પ્રાપ્ત કરશે.આવી કોઈ પણ પરિસ્થિતિમાં માલિક અથવા કબજામાં રહેલી વ્યક્તિએ કાયદાની કલમ ૧૦ (૫) હેઠળ તેનો અધિકાર માફ કર્યો હોવાનું માનવું આવશ્યક છે. અમારા મતે, અન્ય કોઈ પણ દ્રષ્ટિકોણ વાટીને ફરિયાદ કરવા માટે લાઈસન્સ આપશે, એટલા માટે નહીં કે તેણે કોઈ વાસ્તવિક પૂર્વગ્રહ સહન કર્યો છે જેનું નિવારણ કરવાની જરૂર છે, પરંતુ માત્ર એટલા માટે કે નિરસન અધિનિયમના આકસ્મિક સંજોગોએ તેને તેના નિકાલ અંગેનો મુદ્દો ઉઠાવવા માટે લલચાવ્યો હતો જે નિર્ધારિત પ્રક્રિયાનું ઉદ્ધન કરે છે.

૯.૧૬ કે બોમ્બેની ઉચ્ચ અદાલતે છગનલાલ ખિમજી એન્ડ કંપની લિમિટેડના કેસમાં વિ.મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય અને અન્ય. [૨૦૧૨ની રિટ પિટિશન નં.૫૯૮ એ ૨૭.૧૦.૨૦૧૬ પર નિર્ણય લીધો] જ્યારે મુંબઈ શહેરમાં બિલ્ડરો અને વિકાસકર્તાઓના કહેવા પર એક્ટ, ૧૯૭૬ના આધારે રાજ્યમાં પહેલેથી જ નિહિત વધારાની ખાલી જમીનોને રદ કરવા પર આધાર રાખીને રિટ પિટિશન પર કાર્યવાહી કરવામાં આવી હતી અને તેમ છતાં રિપીલ એક્ટ અમલમાં આવે તે પહેલાં રાજ્ય દ્વારા કાયદેસર અને માન્ય રીતે કબજો લેવામાં આવ્યો હોવા છતાં સમર્થન આપવામાં આવ્યું હતું કે આવી જમીન કબજો હોવાનો દાવો કરનારાઓના માલિકને

પરત કરી શકાતી નથી.ઉપરોક્ત કેસમાં પછા, બોમ્બે હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચે ઉપરોક્ત ચુકાદાના ફક્ત ૧૩ થી ૧૭ ટાંકીને ભાસ્કર જ્યોતિ શર્માના કેસમાં ચુકાદા પર આધાર રાખ્યો હતો.

“૧૩. અપીલકર્તાનો કેસ એ છે કે જમીનનો વાસ્તવિક ભૌતિક કબજો ૭૧૨૧૯૯૧ના રોજ એકતરફી રીતે અને અગાઉના જમીન માલિકને નોટિસ આપ્યા વિના લેવામાં આવ્યો હતો.તે દાવાને પ્રતિવાદીઓ દ્વારા નકારી કાઢવામાં આવ્યો છે, જે હકીકતના ગંભીર વિવાદિત પ્રશ્નને જન્મ આપે છે, જે ઉચ્ચ ન્યાયાલય દ્વારા તેના રિટ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરીને સંતોષકારક નિર્ણય માટે જવાબદાર ન પણ હોઈ શકે.પરંતુ બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળની કાર્યવાહીમાં પછા આવા કોઈ નિર્ધારણ શક્ય છે એમ ધારીને, તપાસની જરૂર એ છે કે શું કલમ ૧૦ (૫) ની શરતોમાં જમીન માલિકોને નોટિસ જારી કરવામાં સરકાર અથવા અધિકૃત અધિકારી અથવા સક્ષમ અધિકારીની નિષ્ફળતા તેનો અર્થ એ છે કે આવા કબજો એ કાયદાની નજરમાં કોઈ કબજો નથી અને તેથી રીપીલ એક્ટની કલમ ૩ ને આકર્ષવા માટે અપૂરતો છે. આ પ્રશ્નનો આપણો જવાબ નકારાત્મક છે.

૧૪. અમે એવું એટલા માટે કહીએ છીએ કારણ કે સામાન્ય રીતે વ્યવસાયમાં રહેલા વ્યક્તિ પાસેથી વાસ્તવિક ભૌતિક કબજો ત્યારે જ લઈ શકાય છે જ્યારે તેને કલમ ૧૦ (૫) હેઠળ રાજ્ય સરકાર અથવા અધિકૃત અધિકારી અથવા સક્ષમ અધિકારીને આવો કબજો સોંપવાની નોટિસ જારી કરવામાં આવે.તે પ્રક્રિયામાં પૂરતી સમજણ છે કારણ કે કબજામાં રહેલી વ્યક્તિને હાંકી કાઢવા માટે બળનો ઉપયોગ કરવાની જરૂરિયાત સામાન્ય રીતે ત્યારે જ ઊભી થવી જોઈએ જ્યારે સંબંધિત વ્યક્તિ સહકાર આપવાનો અને આત્મસમર્પણ કરવાનો અથવા પ્રશ્નમાં જમીનનો કબજો આપવાનો ઈનકાર કરે.કાયદાની કલમ ૧૦ (૫) અને ૧૦ (૬) પાછળનો આ તર્ક છે. પરંતુ જો કોઈ પણ કારણોસર સક્ષમ અધિકારી અથવા સરકાર અથવા અધિકૃત અધિકારી સ્વૈચ્છિક આત્મસમર્પણ અથવા માંગ પર આવા કબજાની ડિલિવરીની શક્યતા શોધ્યા વિના પણ અગાઉના માલિકને બળજબરીથી બેદખલ કરવાનો આશરો લે તો શું સ્થિતિ હશે.શું બળનો આ પ્રકારનો ઉપયોગ વિસ્થાપનને જ દૂષિત કરી શકે છે અથવા તે માત્ર એક અનિયમિતતા સમાન હશે જે પીડિત માલિક અથવા કબજામાં રહેલી વ્યક્તિ માટે પુનઃસ્થાપનની માંગ કરવા માટે કાર્યવાહીનું કારણ ઊભું કરશે, જેને નોટિસ જારી કર્યા પછી ફરીથી બેદખલ કરવામાં આવશે.આ એ પાસું છે જેણે આપણને અમુક હદ સુધી પરેશાન કર્યા છે.

૧૫. ઉચ્ચ અદાલતે એવું માન્યું છે કે કથિત બેદખલ પહેલાં કાયદાની કલમ ૧૦ (૫) હેઠળ કોઈ નોટિસ આપવામાં આવી ન હતી. એમ ધારીએ તો તેનો અર્થ એ થશે કે ૭ ડિસેમ્બર, ૧૯૯૧ના રોજ જ્યારે અગાઉના માલિકને પ્રશ્નમાં જમીનમાંથી હાંકી કાઢવામાં આવ્યો હતો, ત્યારે તે કલમ ૧૦ (૫) ના આધારે ફરિયાદ કરી શક્યો હોત અને તેને કબજો પુનઃસ્થાપિત કરવાની માંગ પણ કરી શક્યો હોત, પછી ભલે તે આવી પુનઃસ્થાપના પર ફરી એકવાર કાયદાની કલમ ૧૦ (૫) અને ૧૦ (૬) હેઠળ તેને બેદખલ કરવા માટે જવાબદાર હોય.તેથી વાસ્તવિકતામાં જ્યાં સુધી જમીનની ઓળખ અથવા તેની સરહદો અથવા સમાન પ્રકૃતિના અન્ય સંજોગો જે બાબતના મૂળ સુધી જતા હોય અને તેથી ચુકાદાની જરૂર હોય, ત્યાં સુધી જે વ્યક્તિએ કલમ ૧૦ (૩) હેઠળ વધારાની જમીન જાહેર થવાને કારણે તેની જમીન ગુમાવી દીધી હોય, તે કલમ ૧૦ (૫) ના ઉદ્ધંધન માટે આંદોલનને યોગ્ય માનશે નહીં કારણ કે તે સારી રીતે સમજી શકે છે કે જ્યારે કોર્ટ તેની દલીલને સમર્થન આપી શકે છે કે પ્રક્રિયા સૂચવ્યા મુજબ અનુસરવી જોઈએ, તે હજુ પણ તેના માટે જાળવી રાખવા માટે પૂરતું નથી. સત્તાવાળાઓ માટેની જમીન બીજા જ દિવસે કલમ ૧૦ (૫) હેઠળ માત્ર નોટિસ આપીને તેને તેમાંથી દૂર કરી શકે છે.તે દ્રષ્ટિએ, કોઈપણ માલિક અથવા કબજામાં રહેલી

વ્યક્તિ માટે કલમ ૧૦ (૫) હેઠળ તેને કોઈ નોટિસ આપવામાં આવી ન હતી તે આધાર પર તેના નિકાલમાં દોષ શોધવો એ એક શૈક્ષણિક કવાયત હશે.

૧૬. આ મુદ્દાને અન્ય દ્રષ્ટિકોણથી પણ જોઈ શકાય છે.ધારો કે કબજામાં રહેલી વ્યક્તિ ફરિયાદ કરી શકે છે, ભલે અંતિમ વિશ્લેષણમાં ઘણો ફાયદો થયો હોય, તો પ્રશ્ન એ છે કે શું આવી ફરિયાદ કલમ ૧૦ (૫) ના કથિત ઉદ્ધંધન પછી લાંબા સમય સુધી કરી શકાય છે.જો વાસ્તવિક ભૌતિક કબજો લેવામાં આવ્યો હોય ૭મી ડિસેમ્બર, ૧૯૯૧ના રોજ અગાઉની જમીનના માલિક પાસેથી, જેમ કે વર્તમાન કેસમાં આરોપ મૂકવામાં આવ્યો છે, કલમ ૧૦ (૫) પર આધારિત કોઈપણ ફરિયાદ આવા નિકાલના વાજબી સમયની અંદર કરવામાં આવી હોવી જોઈએ.જો માલિકે આમ ન કર્યું હોત, તો બળજબરીથી કબજો મેળવવો એ સમય જતાં કાયદેસરતા પ્રાપ્ત કરશે.આવી કોઈ પણ પરિસ્થિતિમાં માલિક અથવા કબજામાં રહેલી વ્યક્તિએ કાયદાની કલમ ૧૦ (૫) હેઠળ તેનો અધિકાર માફ કર્યો હોવાનું માનવું જોઈએ. અમારા મતે, અન્ય કોઈ પણ દ્રષ્ટિકોણ વાદીને ફરિયાદ કરવા માટે લાઈસન્સ આપશે, એટલા માટે નહીં કે તેણે કોઈ વાસ્તવિક પૂર્વગ્રહ સહન કર્યો છે જેનું નિવારણ કરવાની જરૂર છે, પરંતુ માત્ર એટલા માટે કે તેને ૨૯

કરવાના કાયદાનું આકસ્મિક સંજોગો તેના નિકાલ અંગેનો મુદ્દો ઉઠાવશે જે નિર્ધારિત પ્રક્રિયાનું ઉલ્લંઘન કરે છે.

૧૭. હરિ રામના કેસમાં (ઉપરોક્ત) આ અદાલતના નિર્ણય પર પ્રતિવાદીઓ દ્વારા રિલાયન્સ મૂકવામાં આવ્યું હતું.તે નિર્ણય, અમારા મતે, પ્રતિવાદીઓને વધુ મદદ આપતો નથી.અમે એમ કહીએ છીએ, કારણ કે આ અદાલત હરિ રામના કેસમાં (ઉપરોક્ત) હતી કે કેમ તે ધ્યાનમાં લેતા કે શું કલમ ૧૦ (૫) માં દેખાતા 'મે' શબ્દએ સક્ષમ અધિકારીને કલમ ૧૦ (૬) હેઠળ જમીનનો ભૌતિક કબજો લેતા પહેલા નોટિસ જારી કરવાની અથવા ન કરવાની વિવેકબુદ્ધિ આપી હતી.કલમ ૧૦ (૫) નો ભંગ અને નોટિસ વિના સંભવિત નિકાલ એ વિસ્થાપનના કાર્યને દૂષિત કરશે કે કાયદાની નજરમાં તેને અયોગ્ય બનાવશે તે પ્રશ્ન તે કિસ્સામાં વિચારણા માટે આવતો ન હતો.અમારા મતે, કલમ ૧૦ (૫) જે સૂચવે છે તે કાર્યવાહીનો એક સામાન્ય અને તાર્કિક માર્ગ છે જેનું પાલન સત્તાવાળાઓએ કબજામાં લેનારને બહાર કાઢવા માટે બળનો ઉપયોગ કરવાનો નિર્ણય લેતા પહેલા કરવું જોઈએ. કલમ ૧૦ (૬).હાથમાં રહેલા કિસ્સામાં, જો ડિસેમ્બર ૧૯૯૧માં અગાઉના માલિકને બેદખલ કરવા અંગે અપીલકર્તાનું નિવેદન સાચું હોય, તો કલમ ૧૦ (૫) હેઠળ નોટિસ વિના આવા હસ્તાંતરણનું કોઈ

પરિણામ નહીં આવે અને તે રદ કરવાના અધિનિયમની કલમ ૩ના હેતુઓ માટે કબજો લેવાના કાર્યને દૂષિત અથવા નાબૂદ કરશે નહીં. તેનું કારણ એ છે કે ભાબદેબ સરમા અગાઉના માલિકે તેમના જીવનકાળ દરમિયાન કોઈ પણ તબક્કે કલમ ૧૦ (૫) ના ઉલ્લંઘનના આધારે કોઈ ફરિયાદ કરી ન હતી, જેનો અર્થ એ થયો કે તેમણે આમ કરવાના તેમના અધિકારને માફ કર્યો હતો.

ઉપરોક્ત બંને નિર્ણયો એટલે કે. **ભાસ્કર જ્યોતિ શર્મા** [સુપ્રા] અને **છગનલાલ ખિમજી** [સુપ્રા] વર્તમાન અપીલના તથ્યોમાં લાગુ પડે છે.

૯.૧૭ અમે હરિ રામ [ઉપરોક્ત] ના કેસમાં નિર્ધારિત કાનૂની સિદ્ધાંતો અને હરિ રામ [ઉપરોક્ત] પછીના અન્ય નિર્ણયો સાથે સંપૂર્ણ સંમત છીએ, પરંતુ આ કેસની વિચિત્ર હકીકતો અને પુનર્વિચાર અરજી અને અધિનિયમ, ૧૯૭૬ ની કલમ ૪૫ ના અવકાશ અને રૂપરેખાઓ સહિત આવી કાર્યવાહી દાખલ કરીને કાયદાની પ્રક્રિયાનો દુરુપયોગ કરવાના અપીલકર્તાઓના આચરણને ધ્યાનમાં લેતા, ચુએલસી ટ્રિબ્યુનલના અગાઉના આદેશની કોઈપણ સંજોગોમાં સમીક્ષા કરી શકાતી ન હતી, ખાસ કરીને, આ વિષયને હાઈકોર્ટ સુધી અંતિમ સ્વરૂપ આપવામાં આવ્યું હતું અને અપીલકર્તાઓ-જમીન માલિકો તેમનો કેસ હારી ગયા હતા.છેવટે, માલિકીનો મુદ્દો

વધારાની ખાલી જમીનના માલિક દ્વારા વિવાદિત અને સક્ષમ અધિકારી દ્વારા વિવાદિત અને રેકૉર્ડ પર કોઈ પુરાવાની ગેરહાજરીમાં, બંને પક્ષો દ્વારા વિવાદિત કબજો વિશેનો હકીકતનો પ્રશ્ન ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળની કાર્યવાહીમાં ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા સંતોષકારક નિર્ધારણ માટે જવાબદાર નથી, ભલે ઉચ્ચ અદાલત અમુક પરિસ્થિતિઓમાં તેના વિવેકબુદ્ધિથી આવું નિર્ધારણ કરી શકે.

૯.૧૮ અધિનિયમ, ૧૯૭૬ ની કલમ ૪૫ નીચે મુજબ વાંચે છે:

“૪૫. કારકુની ભૂલોમાં સુધારો-આ અધિનિયમ હેઠળ કોઈપણ અધિકારી અથવા સત્તાધિકારી દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા કોઈપણ આદેશમાં કારકુની અથવા અંકગણિત ભૂલો અથવા કોઈ આકસ્મિક સ્લિપ અથવા ચૂકથી તેમાં ઉદ્ભવેલી ભૂલો આવા અધિકારી અથવા સત્તાધિકારી દ્વારા કોઈપણ સમયે તેની પોતાની દરખાસ્ત પર અથવા કોઈપણ પક્ષકારો તરફથી આ વતી પ્રાપ્ત અરજી પર સુધારી શકાય છે.

૯.૧૯ આમ, શરૂઆતમાં, તે સ્પષ્ટ છે કે વિષય જમીનના સંદર્ભમાં, ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા ૧૯૮૪ની અપીલમાં સક્ષમ અધિકારી દ્વારા વધારાની ખાલી જમીનની ઘોષણાને સમર્થન આપતા ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા પસાર કરાયેલા ૧૪.૦૫.૧૯૮૭

તારીખના આદેશની, ટ્રિબ્યુનલના ૧૪.૦૫.૧૯૮૭ તારીખના આદેશ સામે ૧૯૮૭ની વિશેષ નાગરિક અરજી નં.૫૨૩૮ પછી પણ સમીક્ષા કરવામાં આવી હતી, જે ૧૯.૧૧.૧૯૮૭ પર નકારી કાઢવામાં આવી હતી અને ઉપરની વિશેષ નાગરિક અરજીમાં વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશના ઉપરોક્ત આદેશ સામે ૧૯૮૮ની લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં.૫૧૧ પણ ૦૭.૦૧.૧૯૯૧ પર જાળવી ન શકાય તેવી તરીકે નકારી કાઢવામાં આવી હતી.ઉપરોક્ત સંદર્ભમાં, વધારાની ખાલી જમીન માટે સક્ષમ અધિકારી દ્વારા અધિનિયમ, ૧૯૭૬ ની કલમ ૧૦ (૧) હેઠળ જાહેરનામું બહાર પાડ્યું. ૩૦.૧૦.૧૯૮૪ પર ૭૪૬.૧૪ ચોરસ મીટર, જે ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ અગાઉની કાર્યવાહીનો વિષય હતો અને આ અદાલત અપીલ તબક્કા સુધી વિવાદમાં નથી.૧૯૮૭ની વિશેષ નાગરિક અરજી નં.૫૨૩૮ પેન્ડન્સી દરમિયાન, અધિનિયમ, ૧૯૭૬ની કલમ ૧૦ (૩) હેઠળ જાહેરનામું ૧૭.૦૯.૧૯૮૭ પર બહાર પાડવામાં આવ્યું હતું અને સક્ષમ સત્તામંડળે અધિનિયમ, ૧૯૭૬ની કલમ ૧૦ (૫) હેઠળ અપીલકર્તાઓ-મૂળ જમીન માલિકોને ૧૫.૧૦.૧૯૮૭ પર નોટિસ બહાર પાડી હતી.તે કબજો સક્ષમ અધિકારી દ્વારા રોજકમ અને પંચનામા દોરીને ૨૯.૦૯.૧૯૮૮ પર લેવામાં આવ્યો હતો અને અગાઉ નોંધ્યું છે તેમ ૧૯૮૭ની વિશેષ નાગરિક અરજી નં.૫૨૩૮ ૧૯.૧૧.૧૯૮૭ પર નકારી કાઢવામાં આવી હતી અને ૧૯૮૮ની લેટર્સ પેટનેટ અપીલ નં.૫૧૧ પણ ૦૭.૦૧.૧૯૯૧ પર નકારી

કાઢવામાં આવી હતી.આમ, અધિનિયમ, ૧૯૭૬ હેઠળ ઉદ્ભવતા વિષય જમીન વિશેના તમામ મુદ્દાઓ વર્ચ્યુઅલ રીતે સમાપ્ત થઈ ગયા.

૯.૨૦ વધુમાં, જમીનના માલિક દ્વારા અધિનિયમ, ૧૯૭૬ની કલમ ૨૧ હેઠળ મુક્તિ મેળવવા માટે દાખલ કરવામાં આવેલી અરજી પણ અધિનિયમ, ૧૯૭૬ની કલમ ૧૩ની જોગવાઈઓ હેઠળ ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ ૧૯૮૮ની ૨૧.૦૪.૧૯૮૮ અને અપીલ નં.૧૧ પર સત્તાધિકારી દ્વારા નકારી કાઢવામાં આવી હતી.ટ્રિબ્યુનલ અને સક્ષમ અધિકારીના આદેશ સામે દાખલ કરવામાં આવેલી **૧૯૮૮ની વિશેષ નાગરિક અરજી નં.૬૮૬૦** પણ ૧૯.૧૦.૨૦૦૫ પર બરતરફ કરવામાં આવી હતી.વિષયની જમીનનો કબજો લેવાનો પંચનામા ૨૯.૦૯.૧૯૮૮ પર દોરવામાં આવ્યો હતો અને ઉપરોક્ત અરજીમાં ૦૮.૧૨.૧૯૯૦ પર આપવામાં આવેલી વચગાળાની રાહત પણ નકારી કાઢવામાં આવી હતી.

૯.૨૧ ઉપરોક્ત સંજોગોમાં, ૧૯૮૮ની સમીક્ષા અરજી નં.૩૧ એ શ્રીમતીના કેસ પર આધાર રાખીને ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ સમગ્ર મુદ્દાને પુનર્જીવિત કર્યો. **મીરા ગુપ્તાએ [ઉપરોક્ત]** તેના અગાઉના આદેશની તારીખ ૧૪.૦૫.૧૯૮૭ ના આદેશ દ્વારા સમીક્ષા અરજીની સમીક્ષા કરવાની મંજૂરી આપી હતી, એટલે કે સમીક્ષાના પ્રથમ આદેશના ૧૨ વર્ષ પછી અને આ અદાલતના નિર્ણયના ૮ વર્ષ પછી, જેમાં જમીન

માલિક દ્વારા મૂળ આદેશને પડકારવામાં આવ્યો હતો ત્યારે ૧૪.૦૫.૧૯૮૭ નિષ્ફળ ગયો હતો, જ્યારે લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ ૦૭.૦૧.૧૯૯૧ પર બરતરફ કરવામાં આવી હતી, જે રિટ પિટિશનને નકારી કાઢવાના વિદ્વાન સિંગલ જજના આદેશની પુષ્ટિ કરે છે.આમ, આ મુદ્દો આ અદાલત સુધી અંતિમતામાં આવ્યો અને ત્યારબાદ ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા સમીક્ષાની સત્તાઓનો ઉપયોગ સંપૂર્ણપણે ગેરકાયદેસર અને અધિકારક્ષેત્ર વિનાનો હતો.સ્વાભાવિક રીતે, ત્યારબાદ અધિનિયમ, ૧૮૭૬ની કલમ ૨૬ હેઠળ સક્ષમ અધિકારી પાસેથી પરવાનગી માંગવામાં આવી હતી અને જમીન ખરીદવાની અનિચ્છા ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા ૨૨.૦૧.૧૯૯૯ ના આદેશ દ્વારા સમીક્ષા અરજી પર આધારિત હતી.અપીલકર્તાઓ વતી હાજર રહેલા તે વિદ્વાન વકીલે, તેથી, આ અદાલત સમક્ષ સમજદારીપૂર્વક રજૂઆત કરી છે કે સમીક્ષાની સત્તાના ઉપયોગના પાસા પર તેમને કોઈ કાનૂની દલીલ ઉપલબ્ધ નથી.૨૯.૦૯.૧૯૮૮ પર કબજો લેવાનો રોજકમ નીચે મુજબ વાંચે છે:

“રોજ કામ

જામનગર

તારીખ:૨૯૯૧૯૮૮

આ રોજ કામ આથી દોરવામાં આવ્યું છે કે સરકારે જમીનને વ્યાપક જાહેર કરી છે

૭૪૬.૧૪ સ્કવેર.ટી., શબ્દોમાં સ્કવે. મીટરસ જામનગર શહેરના મુખ્ય ભાગમાં સ્થિત જીપ ના શહેર સર્વેક્ષણ નં.૩૭ માંથી ૭૪૬ પોઇન્ટ ૧૪ ને યુ. એલ. સી. કેસ નં.૨૫૨/૭૬ માં સરપ્લસ જાહેર કરવામાં આવે છે.તેનો કબજો આજે લેવામાં આવ્યો છે અને આ જમીન ખુદી છે.જ્યારે કબજો લેવામાં આવ્યો હતો, ત્યારે અમે હાજર હતા અને ૧૫૧૦૧૯૮૭ના રોજ પસાર કરાયેલા આદેશ અનુસાર કબજો લેવામાં આવ્યો હતો.

મારા પહેલાં,

એસ. ડી./અવાચ્ય

એસ. ડી./અવાચ્ય

એસ. ડી./અવાચ્ય

જાળવણી સર્વેક્ષક "

૯.૨૨ વધુમાં, ૨૯.૦૯.૧૯૮૮ પર સક્ષમ અધિકારી દ્વારા કબજો મેળવવો એ ૧૯૮૮ની વિશેષ નાગરિક અરજી નં.૬૮૬૦ ની પેન્ડેન્સી દરમિયાન હતો, જેમાં શરૂઆતમાં ૧૩.૧૦.૧૯૮૮ નિયમ પર તેને વચગાળાની રાહતની નોટિસ સાથે ૨૪.૧૦.૧૯૮૮ પર પરત કરી શકાય તેવું જાહેર કરવામાં આવ્યું હતું અને પક્ષોને સાંભળ્યા પછી માત્ર ૦૮.૧૨.૧૯૯૦ વચગાળાની રાહત પર જ કબજો આપવામાં

આવ્યો હતો.પરંતુ, આખરે તે રિટ પિટિશન પણ ૧૯.૧૦.૨૦૦૫ પર રદ કરવામાં આવી હતી.તેથી, સક્ષમ અધિકારી દ્વારા કબજો સંભાળ્યા પછી ૨૮.૦૯.૧૯૮૮ પર આપવામાં આવેલી વચગાળાની રાહત એટલે કે ૦૮.૧૨.૧૯૯૦ પર સરકાર દ્વારા પહેલેથી જ લેવામાં આવેલા કબજાના પાસા પર કોઈ અસર થશે નહીં અને હકીકત એ છે કે ઉપરોક્ત રિટ અરજી રદ કરવામાં આવી હતી અને ૧૯.૧૦.૨૦૦૫ પર વચગાળાની રાહત પણ ખાલી કરવામાં આવી હતી.તેથી, સક્ષમ અધિકારી દ્વારા વધારાની ખાલી જમીનના કબજા વિશેની હકીકત રેકૉર્ડ પર દેખાય છે અને કલેક્ટર, જામનગરની કચેરીમાંથી પ્રતિનિધિ દ્વારા દાખલ કરાયેલ વધુ સોગંદનામું આ પાસાની પુષ્ટિ કરે છે.તે પંચનામા/રોજકમ જાળવણી સર્વેક્ષક અને અન્ય બે વ્યક્તિઓની હાજરીમાં બનાવવામાં આવે છે જેમની સહીઓ સુપાઠ્ય નથી પરંતુ વધારાની ખાલી જમીન, આવી જમીનની સ્થિતિ વગેરે વિશેની વિગતો તેમાં ઉલ્લેખિત છે.અગાઉના તબક્કે મુકદ્દમાના પ્રથમ તબક્કામાં વધારાની ખાલી જમીનની જાહેરાતને પડકારવામાં નિષ્ફળ રહી હતી અને ત્યારબાદ અપીલકર્તાઓએ અધિનિયમ, ૧૮૭૬ની કલમ ૪૫ હેઠળ સમીક્ષા અરજી દાખલ કરવા માટે અનુપલબ્ધ કાનૂની ઉપાયનો આશરો લીધો હતો, જે એ હકીકત હોવા છતાં ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા મંજૂરી આપવામાં આવી હતી કે મુકદ્દમાને ૦૭.૦૧.૧૯૯૧ પર મંજૂરી આપવામાં આવી હતી, જે રાજ્ય સરકાર દ્વારા રિટ પિટિશનમાં પડકારનો વિષય હતો, જેને વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા મંજૂરી આપવામાં આવી હતી.

૯.૨૩ તે સામાન્ય બાબત છે કે ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરતી રિટ કોર્ટને આપવામાં આવેલ અધિકારક્ષેત્ર અને સત્તા સમાનતા, સારી અંતરાત્મા અને વિવેકાધીનતાના સિદ્ધાંતો પર આધારિત છે અને શંકાસ્પદ માધ્યમોનો ઉપયોગ કરવા અને કાયદાની પ્રક્રિયાનો દુરુપયોગ કરવા અને સરકારની તરફેણમાં ઉપાર્જિત અધિકારને હરાવવા માટે આશ્રય લેતી વ્યક્તિઓને કોઈ રાહત આપી શકાતી નથી.

૯.૨૪ દલીપ સિંહ વિરુદ્ધ ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્યના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલત. [(૨૦૧૦) ૨ એસ. સી. સી. ૧૧૪] એ સર્વોચ્ચ અદાલતના અગાઉના નિર્ણયો પર આધાર રાખીને કાયદાની પ્રક્રિયાનો દુરુપયોગ કરતા અને તાજેતરના ભૂતકાળમાં અદાલત દ્વારા કડક કાર્યવાહી કરવા માટે આવા બિનજરૂરી મુકદ્દમાના ઉદભવની નિંદા કરી હતી.ઉપરોક્ત ચુકાદાના પરિચ્છેદ ૧ થી ૯, અહીં નીચે પુનઃઉત્પાદિત કરવામાં આવ્યા છે:

“૧. ઘણી સદીઓ સુધી, ભારતીય સમાજ જીવનના બે મૂળભૂત મૂલ્યો એટલે કે 'સત્ય' (સત્ય) અને 'અહિંસા' (અહિંસા) ને વળગી

રહ્યો.મહાવીર, ગૌતમ બુદ્ધ અને મહાત્મા ગાંધીએ લોકોને આ મૂલ્યોને તેમના રોજિંદા જીવનમાં સામેલ કરવા માટે માર્ગદર્શન આપ્યું હતું.સત્ય એ ન્યાય વિતરણ પ્રણાલીનો એક અભિન્ન ભાગ હતો જે આઝાદી પહેલાના યુગમાં પ્રચલિત હતી અને લોકો પરિણામોને ધ્યાનમાં લીધા વિના અદાલતોમાં સત્ય બોલવા માટે ગર્વ અનુભવતા હતા.જોકે, આઝાદી પછીના સમયગાળામાં આપણી મૂલ્ય પ્રણાલીમાં ધરખમ ફેરફારો જોવા મળ્યા છે.ભૌતિકવાદે જૂના સિદ્ધાંતોને ઢાંકી દીધા છે અને વ્યક્તિગત લાભની શોધ એટલી તીવ્ર બની ગઈ છે કે મુકદ્દમામાં સામેલ લોકો અદાલતી કાર્યવાહીમાં જૂઠાણું, ખોટી રજૂઆત અને હકીકતોના દમનનો આશરો લેવામાં અચકાતા નથી.

૨. છેલ્લા ૪૦ વર્ષોમાં, મુકદ્દમાનો એક નવો પંથ ઊભો થયો છે.જેઓ આ પંથ સાથે સંકળાયેલા છે તેઓ સત્ય માટે કોઈ આદર ધરાવતા નથી.તેઓ તેમના લક્ષ્યો હાંસલ કરવા માટે નિર્લજ્જપણે જૂઠ અને અનૈતિક માધ્યમોનો આશરો લે છે.પક્ષકારોના આ નવા પંથ દ્વારા ઊભા થયેલા પડકારને પહોંચી વળવા માટે અદાલતોએ સમયાંતરે નવા નિયમો વિકસાવ્યા છે અને હવે તે સારી રીતે સ્થાપિત થઈ ગયું છે કે જે પક્ષકાર ન્યાયના પ્રવાહને પ્રદૂષિત

કરવાનો પ્રયાસ કરે છે અથવા જે ન્યાયના શુદ્ધ કુવારાને દૂષિત હાથથી સ્પર્શે છે, તે કોઈ પણ રાહત, વચગાળાના અથવા અંતિમ માટે હકદાર નથી.

૩. હરિ નારાયણ વિરુદ્ધ બદ્દી દાસ [એ. આઈ. આર. ૧૯૬૩ એસ. સી. એ. ૧૫૫૮] માં, આ અદાલતે ઉપરોક્ત નિયમનો સ્વીકાર કર્યો હતો અને અપીલકર્તાને આપવામાં આવેલી રજાને નીચેના અવલોકનો કરીને રદ કરી હતી:

"તે અત્યંત મહત્વનું છે કે ભૌતિક નિવેદનો અને સેટિંગ કરવામાં

બંધારણની કલમ ૧૩૬ હેઠળ કરવામાં આવેલી વિશેષ રજા માટેની અરજીઓના આધારે, અચોક્કસ, અસત્ય અને ભ્રામક હોય તેવા કોઈપણ નિવેદનો ન કરવાની કાળજી લેવી જોઈએ. વિશેષ રજા માટેની અરજીઓ સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે, કોર્ટ સ્વાભાવિક રીતે અરજીઓમાં સમાવિષ્ટ હકીકત અને હકીકતના આધારોના નિવેદનો તેમના અંકિત મૂલ્ય પર લે છે અને અસત્ય અને ભ્રામક નિવેદનો કરીને કોર્ટના વિશ્વાસ સાથે દગો કરવો અયોગ્ય

રહેશે.આમ, જો અપીલની સુનાવણી વખતે સુપ્રીમ કોર્ટને સંતોષ થાય કે અપીલકર્તા દ્વારા વિશેષ રજા માટેની અરજીમાં કરવામાં આવેલા ભૌતિક નિવેદનો અચોક્કસ અને ભ્રામક છે, અને પ્રતિવાદી દલીલ કરવા માટે હકદાર છે કે અપીલકર્તાએ વિશેષ રજા માટેની અરજીમાં સમાવિષ્ટ તથ્યોની ખોટી રજૂઆત તરીકે જે વર્ણવે છે તેના આધારે સુપ્રીમ કોર્ટ પાસેથી વિશેષ રજા મેળવી હોઈ શકે છે, તો સુપ્રીમ કોર્ટ એવા નિષ્કર્ષ પર આવી શકે છે કે આવા કિસ્સામાં અપીલકર્તાને આપવામાં આવેલી વિશેષ રજા રદ કરવી જોઈએ.

૪. વેલકમ હોટેલ અને અન્યો વિરુદ્ધ આંધ્રપ્રદેશ રાજ્ય અને અન્યો વગેરે.
એ. આઈ. આર. ૧૯૮૩ એસ. સી. ૧૦૧૫ માં, કોર્ટે એવું માન્યું હતું કે જે પક્ષે તેની તરફેણમાં આદેશ પસાર કરીને અદાલતને ગેરમાર્ગે દોરી છે તે કેસની યોગ્યતાઓ પર સુનાવણીનો હકદાર નથી.

૫. જી. નારાયણસ્વામી રેડ્ડી અને અન્યો વિરુદ્ધ કર્ણાટકના રાજ્યપાલ અને અન્ય એ. આઈ. આર. ૧૯૯૧ એસ. સી. ૧૭૨૬ કેસમાં, અદાલતે

અપીલકર્તાને રાહત આપવાનો ઇનકાર કર્યો હતો, જેમણે એ હકીકત છુપાવી હતી કે જમીન સંપાદન અધિકારી દ્વારા જમીન સંપાદન અધિનિયમની કલમ ૧૧એમાં નિર્દિષ્ટ સમયની અંદર ચુકાદો આપવામાં આવ્યો ન હતો, કારણ કે હાઈકોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા સ્ટે ઓર્ડરને કારણે.વિશેષ રજા અરજીને નકારી કાઢતી વખતે, કોર્ટે અવલોકન કર્યું:[એસસીસી પી.૨૬૩, પરિચ્છેદ ૨]

"૨.૨સપ્રદ વાત એ છે કે, સ્પેશિયલ લીવ પિટિશનમાં કોઈપણ સ્ટે ઓર્ડરનો કોઈ સંદર્ભ નથી અને અમને આ આદેશો વિશે ત્યારે જ ખબર પડી જ્યારે પ્રતિવાદીઓ નોટિસના જવાબમાં હાજર થયા અને તેમનું કાઉન્ટર એફિડેવિટ દાખલ કર્યું.અમારા મતે, ઉપરોક્ત વચગાળાના આદેશોની ઉઠાવવામાં આવેલા પ્રશ્ન પર સીધી અસર પડે છે અને તેનો ખુલાસો ન કરવો એ ચોક્કસપણે ભૌતિક તથ્યોને દબાવવા સમાન છે.માત્ર આ જ આધાર પર, વિશેષ રજા અરજીઓ નકારી શકાય તેવી છે.તે કાયદામાં સારી રીતે સ્થાપિત છે કે બંધારણની કલમ ૧૩૬ હેઠળ

રાહત વિવેકાધીન છે અને જે અરજદાર આવી રાહત માટે આ અદાલતનો સંપર્ક કરે છે તે હકીકતોની નિખાલસ અને સંપૂર્ણ જાહેરાત સાથે આવવી જોઈએ.જો તે આમ કરવામાં નિષ્ફળ જાય અને ભૌતિક તથ્યોને દબાવી દે, તો તેની અરજી રદ થવા પાત્ર છે.તે મુજબ અમે વિશેષ રજા અરજીઓને નકારી કાઢીએ છીએ.

૬. એસ. પી. ચેંગલવરાય નાયડુ (મૃત) માં એલ. આર. વી.એલ. આર. અને અન્યો દ્વારા જગન્નાથ (મૃત) જે. ટી. ૧૯૯૩ (૬) એસ. સી. ૩૩૧, કોર્ટે એવું માન્યું હતું કે જ્યાં અદાલતમાંથી કોઈ મહત્વપૂર્ણ દસ્તાવેજ અટકાવીને પ્રારંભિક હુકમનામું મેળવવામાં આવ્યું હોય, તો સંબંધિત પક્ષ મુકદ્દમાના કોઈપણ તબક્કે બહાર કાઢવાને પાત્ર છે.

૭. પ્રેસ્ટિજ લાઈટ્સ લિમિટેડ વિ. સ્ટેટ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા (૨૦૦૭) ૮ એસ. સી. સી. ૪૪૯ માં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે ઉચ્ચ અદાલત માત્ર કાયદાની અદાલત નથી, પરંતુ

કોર્ટ ઓફ ઇક્વિટી અને જે વ્યક્તિ બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ હાઈકોર્ટના અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરે છે તે કોઈપણ આરક્ષણ વિના કોર્ટ સમક્ષ તમામ તથ્યો રજૂ કરવા માટે બંધાયેલો છે.જો ભૌતિક તથ્યોને દબાવવામાં આવે અથવા વળાંકવાળા તથ્યોને હાઈકોર્ટ સમક્ષ મૂકવામાં આવે તો બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ દાખલ કરવામાં આવેલી અરજીને ધ્યાનમાં લેવાનો ઇનકાર કરવો સંપૂર્ણપણે વાજબી ગણાશે.આ અદાલતે આર વિ કેવિંસન્ટન ઇન્કમ ટેક્સ કમિશનર્સ (૧૯૧૭) ૧ કે. બી. ૪૮૬ માં સ્કુટન, એલ. જે. ના ચુકાદાનો ઉલ્લેખ કર્યો હતો અને નિરીક્ષણ કર્યું હતું:[પ્રેસ્ટિજ લાઈટ્સ લિમિટેડ કેસ (૨૦૦૭) ૮ એસસીસી ૪૪૯, એસસીસી પી.૪૬૨, પરિચ્છેદ ૩૫]

"બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરતી વખતે, ઉચ્ચ અદાલત હંમેશા તે પક્ષની વર્તણૂકને ધ્યાનમાં રાખશે જે આવા અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરી રહ્યો છે.જો અરજદાર સંપૂર્ણ તથ્યો જાહેર ન કરે અથવા સંબંધિત સામગ્રીને દબાવી દે અથવા અન્યથા અદાલતને ગેરમાર્ગે દોરવા માટે દોષિત હોય, તો કોર્ટ ગુણદોષના આધારે નિર્ણય લીધા વિના કાર્યવાહીને બરતરફ કરી શકે

છે.આ નિયમ મોટા જાહેર હિતમાં વિકસાવવામાં આવ્યો છે જેથી અનૈતિક પક્ષકારોને અદાલતની પ્રક્રિયાનો દુરુપયોગ કરતા અટકાવી શકાય.રિટ અધિકારક્ષેત્રનો આધાર સાચા, સંપૂર્ણ અને સાચા તથ્યોની જાહેરાતમાં રહેલો છે.જો ભૌતિક હકીકતો સ્પષ્ટ રીતે જણાવવામાં ન આવે અથવા તેને દબાવવામાં આવે અથવા વિકૃત કરવામાં આવે, તો રિટ અદાલતોની કામગીરી જ અશક્ય બની જશે.

૮. એ. વી. પાપય્યા શાસ્ત્રી અને અન્યો વિરુદ્ધ એ. પી. સરકાર અને અન્યો, એ. આઈ. આર. ૨૦૦૭ એસ. સી. ૧૫૪૬ માં કોર્ટે ચુકાદો આપ્યો હતો કે કલમ ૧૩૬ એ કરે છે કોઈ પણ પક્ષને અપીલ કરવાનો અધિકાર આપતો નથી.તે આ અદાલતને યોગ્ય કેસોમાં અપીલ કરવાની મંજૂરી આપવાની વિવેકબુદ્ધિ આપે છે.બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, બંધારણે સુપ્રીમ કોર્ટને નિયમિત અપીલની અદાલત અથવા ભૂલની અદાલત બનાવી નથી.આ અદાલત માત્ર ત્યારે જ દરમિયાનગીરી કરે છે જ્યાં ન્યાય, સમાનતા અને સદ્ભાવના માટે આવા હસ્તક્ષેપની જરૂર હોય.

૯. સુનીલ પોદ્ધાર અને અન્ય વિરુદ્ધ યુનિયન બેંક ઓફ ઇન્ડિયા (૨૦૦૮) ૨,૩૨૬ માં, કોર્ટે એવું માન્યું હતું કે બંધારણની કલમ ૧૩૬ હેઠળ વિવેકાધીન અને ન્યાયી અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરતી વખતે, ન્યાયની નિષ્ફળતા છે કે કેમ તે શોધવા માટે કેસની હકીકતો અને સંજોગોને તેમની સંપૂર્ણતામાં જોવી જોઈએ.જો અપીલકર્તા સ્વચ્છ હાથ સાથે આગળ ન આવ્યો હોય, તેણે જે બધી હકીકતોથી વાકેફ છે તે નિખાલસપણે જાહેર ન કરી હોય અને તે કાર્યવાહીમાં વિલંબ કરવાનો ઇરાદો ધરાવે છે, તો કોર્ટ તેના પર અસંવેદનશીલ વર્તનના આધારે દાવો કરશે.

૯.૨૫ પેરા ૪૧માં હરિ રામના કિસ્સામાં જણાવ્યા મુજબ, તે સ્પષ્ટ છે કે રીપીલ એક્ટ, ૧૯૮૯ હેઠળ પણ, અધિકાર હસ્તગત કરવામાં આવ્યો છે કે નહીં અથવા તેને રદ કરવામાં આવે તે પહેલાં કાયદા હેઠળ જવાબદારી લેવામાં આવી છે કે કેમ તે પ્રશ્ન દરેક કેસમાં ચોક્કસ કેસની હકીકતો પર આધાર રાખે છે.હાથ પરનો કેસ ભાસ્કર જ્યોતિ શર્મા [સુપ્રા] ના કેસમાં નિર્ધારિત કાયદા દ્વારા આવરી લેવામાં આવ્યો છે જેમાં હરિ રામ [સુપ્રા] ના કેસ પર પણ વ્યાપક વિચારણા કરવામાં આવી હતી, જેની વિગતવાર ચર્ચા આ ચુકાદાના અગાઉના ભાગમાં કરવામાં આવી છે.જામનગર મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન અને અન્ય સત્તામંડળો દ્વારા વેચાણ દસ્તાવેજો, પરવાનગીની મંજૂરી અથવા વ્યાપારી અને રહેણાંક સંકુલના નિર્માણ

દ્વારા વધારાની ખાલી જમીનના વેચાણના અનુગામી વ્યવહારો અધિનિયમ, ૧૯૭૬ ની કલમ ૪૫ હેઠળ ગેરકાયદેસર અને સંપૂર્ણપણે અધિકારક્ષેત્ર વિના સત્તાઓનો ઉપયોગ કરે છે અને આમ જમીન, બાંધકામને સ્થાનાંતરિત કરીને વેચાણ દસ્તાવેજો અમલમાં મૂકે છે, જેને આવા તથ્યોમાં લાગુ કાયદા હેઠળ ઉદ્ભવતા પરિણામોનો સામનો કરવો પડે છે. વિષય અપીલની વધારાની જમીનનો કબજો પણ કાયદા અનુસારની પ્રક્રિયાને અનુસરીને સક્ષમ અધિકારી દ્વારા લેવામાં આવ્યો હતો અને જમીન માલિક દ્વારા પડકારવામાં આ અદાલત સુધી નિષ્ફળ ગયો હતો અને તેથી, વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે રિટ અરજીઓને મંજૂરી આપતી વખતે ગુજરાત સરકારની દલીલોને યોગ્ય રીતે સમર્થન આપ્યું હતું.

૧૦ ઉપરોક્ત ચર્ચાને ધ્યાનમાં રાખીને અને યોગ્યતાની ગેરહાજરીમાં આ બંને અપીલ નિષ્ફળ જાય છે અને આથી દરેક અપીલ દીઠ રૂ.૨૫,૦૦૦/ના ખર્ચ સાથે રદ કરવામાં આવે છે.

(અનંત એસ. દવે, ન્યાયમૂર્તી શ્રી)

(એ. વાય. કોગ્જે, ન્યાયમૂર્તી શ્રી)

આ તબક્કે, અપીલકર્તાઓમાંથી એક વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી શાલિન મહેતા આ આદેશને ૩ અઠવાડિયા માટે સ્થગિત કરવાની પ્રાર્થના કરે છે અને વિદ્વાન સરકારી વકીલે તેનો વિરોધ કર્યો હતો.જો કે, અમે આજથી ૩ અઠવાડિયાના સમયગાળા માટે આ આદેશને સ્થગિત કરવા માટે ઇચ્છુક છીએ.

(અનંત એસ. દવે, ન્યાયમૂર્તી શ્રી)

(એ. વાય. કોગ્જે, ન્યાયમૂર્તી શ્રી)

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.